

İbrâhim Aleyhisselâm'ın Hayatı Kıssası Devamı 1

– Polat Akyol · 02 Mayıs 2026

İBRÂHİM (ALEYHİSSELÂM)'IN HAYATI (KISSASI) DEVAMI 1

Mukaddime:

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ü Teâlâ'nın Adıyla...

Hamd, Allâh'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfret dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden O'na sığınırız. O'nun hidâyete erdirdiğini hiç kimse sapıramaz, saptırdığını ise hiç kimse hidâyete erdiremez. Şehâdet ederim ki, Allâh'tan başka ibâdete lâyık hiçbir ilâh yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki, Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Onun kulu ve Rasûlü'dür...

Bundan sonra:

Değerli okuyucular; Bu yazımda da inşaAllâh, İbrahim (aleyhisselâm)' ın hayatını (kıssası)'nı anlatmaya çalışacağım. İbrahim (aleyhisselâm) Yüce Kitabımız Kur'anı Kerim'de ismi geçen Peygamberlerden birisidir. Ayrıca Yüce Kitabımız Kur'anı Kerim'in surelerinden bir surende adıdır. Rivayete göre, İbrâhim (aleyhisselâm) Allah Subhanehu ve Teâlâ' nın Peygamber Âdem (aleyhisselâm)' dan itibaren Âdem (aleyhisselâm) oğullarına göndermiş olduğu Yedinci Peygamberdir. "Ulul Âzim" Peygamberlerinde ikincisidir.

En doğrusunu Allah Subhanehu ve Teâlâ bilir.

İlk Mü'minler ve Hicret:

İbrahim (aleyhisselâm)' ın, ateşin içinden, dipdiri çıktığını gören bazı kimseler; Nemrud ile adamlarının şerlerinden korkmalarına rağmen, İbrahim (aleyhisselâm)' ın davetine icabet ederek, Allah'a iman ettiler.

İman edenler arasında İbrahim (aleyhisselâm)' ın kardeşi Hâran'ın oğlu Lut b. Haran, b. Târah ile İbrahim (aleyhisselâm)' ın amcası büyük Hâran'ın kızı Hazret-i Sâre de, bulunuyordu. [133]

Yüce Allah, İbrahim (aleyhisselâm)' a, Nemrud'un ülkesinden ayrılıp.

Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

فَلَمَّا اعْتَرَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا

"(İbrâhîm) onları ve onların Allah'ı bırakıp da ibadet ettiklerini terk edip ayrılınca ona, İshâk'ı ve Ya'kûb'u verdik. Hepsini nebi kıldık."

(Meryem: 19/49) [134]

Tevhidi ilan etmek ve onu kabul etmeyen müşriklerden beraat, Allah (Azze ve Celle)' nin en fazla razı olduğu amellerdendir. Böylesi büyük amellerin mükâfatı da büyük olmaktadır. İbrahim (aleyhisselâm)' ın çocuk özlemi, şirkten ve müşriklerden beraatini ilan edip, bedenî olarak onlardan ayrılınca son bulmuştu.

kutsal Şam topraklarına doğru gitmesini emretti. [135]

İbrahim (aleyhisselâm) ile kendisine tâbi olan Sahâbîleri de, kavimlerinden ayrılıp gitmeyi, kararlaştırdılar.

Kavim ve kabilelerine de:

"Biz, sizden ve Allâh´dan başka tapmakta bulunduğunuz şeylerden uzağız ve bezginiz! Ey Allâh´dan gayrı olan putlar! Biz, sizi, red ve inkâr ediyoruz! Ey puta tapanlar! Sizler de, bir olan Allâh'a iman edinceye kadar, sizinle aramızda, ancak, düşmanlık, sürüp gidecektir!" diyerek ültimatom verdiler.

İbrahim (aleyhisselâm), Rabb´inin yolunda Muhacir olarak, yurdundan, gizlice ayrıldı.

Amcası Hâran´ın kızı Hazret-i Sâre de, Rabb´ine, rahatça ibadet etmek üzere, firar yolunu seçip İbrahim (aleyhisselâm) ile birlikte yola çıktı. [136]

Yüce Allah, İbrahim (aleyhisselâm)´ a, Hazret-i Sâre ile evlenmesini vahy etmişti. [137]

Hazret-i Sâre de, hiç boşamamak şartı ile kendisiyle evlenebileceğini teklif etti. [138]

İbrahim (aleyhisselâm) da, bu şartla, onunla evlendi. [139]

Rivayete göre O zaman, İbrahim (aleyhisselâm), 37 yaşında idi. [140]

İbrahim (aleyhisselâm) ile birlikte, Lut (aleyhisselâm) da, hicret etti. [141]

O zaman, Kûsâ halkının ve İbrahim (aleyhisselâm)' ın dili Süryanca idi. [142]

Nemrud´un Muhacirleri Geri Çevirmek İstemesi:

Rivayete göre Nemrud, Muhacirlerin arkalarından adamlar koşturdu:

"Süryanca konuşan hiç bir kimseyi bırakmayıp bana getiriniz!" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm), Harran´da Fırat´ı geçince, Yüce Allah (Azze ve Celle) onun dilini, İbraniceye çevirdi, değiştirdi.

Nemrud´un adamları, İbrahim (aleyhisselâm)´a yetiştiler, İbrahim (aleyhisselâm), adamlara, İbranice konuşunca, onlar, dilini anlayamadıkları için, kendisini, geri çevirmeyip serbest bıraktılar. [143]

Muhacirler, Harran´a varıp orada bir müddet oturdular. [144]

Rivayete göre İbrahim (aleyhisselâm)´ın babası Târah (Âzer), 205 yaşında iken, orada öldü.

Yüce Allah tarafından, İbrahim (aleyhisselâm)´a, Kenânîlerin yurduna gitmesi emir ve kendisinin zürriyetinin yerdeki kumlar sayısınca çoğalacağını tebşir buyuruldu.

O zaman, Kenânîlerin yurdunda kıtlık ve açlık vardı. [145]

İbrahim (aleyhisselâm), oradan Ürdün´e. [146],

Ürdünden de, Mısır´a gitti. [147]

Mısırdaki ilk Firavunlardan, bir Firavun bulunuyordu. [148]

ki, kendisi, yedi Firavundan ilki olan Totıs idi. Babasını, öldürüp tahtına oturmuştu.

Totıs; mütegalibe, zorba, atılgan, korkunç, hiddetli ve cezası şiddetli bir Firavundu. Akrabalarını, ev halkını, amcasının oğullarını, hizmetçilerini, kadınlarını ve bir çok kâhinleri, hekimleri öldürmekten çekinmemişti. Kan dökmeğe çok hırslı idi. [149]

Kendisinin; Sinan b. Eşel, b. Ulvan, b. Ubeyd. [150],

b. Avlec, b. İmlak, b. Lâvez, b. Sâam, b. Nuh (aleyhisselâm) olduğu ve meşhur Zâlim Dahhâk´in kardeşi olup Mısır´ı idareye, onun tarafından memur edildiği de, rivayet edilir. [151]

İbrahim (aleyhisselâm)´ın Hazret-i Sâre Yüzünden Başı Dertte:

Rivayete göre İbrahim (aleyhisselâm); zevcesi Hazret-i Sâre ile birlikte Mısır´a varınca. [152]

şehrin giriş kapısında vazifeli Müfettişler, Hazret-i Sâre'yi görür görmez, yüzünün güzelliğine hayran oldular ve

Firavun'a:

"Şark halkından" [153],

buraya, bir adam geldi. Onun yanında, bir kadın var ki. [154],

kendisi, insanların en güzellerindendir. [155]

İnsanlar, ondan daha güzel yüzlüsünü ve güzelini, görmemiştir!" diyerek haber verdiler. [156]

Firavun'un adamlarından biri de, Firavun'un yanına giderek

"O, senden başkasına lâayık olamaz!" dedi. [157]

Firavun, hemen Vezîr'ini gönderip İbrahim (aleyhisselâm)'ı huzuruna getirtti. Ona, kim olduğunu, Mısıra niçin geldiğini ve nereli olduğunu sordu.

İbrahim (aleyhisselâm) da, kim olduğunu, Mısıra ne için geldiğini ve nereli olduğunu, ona, haber verdi. [158]

Firavun:

"O kadın, kimdir? [159]

Senin, neyin olur?" diye sordu. [160]

İbrahim (aleyhisselâm), Hazret-i Sâre hakkında "Benim hanımımdır!" diyecek olursa, onun yüzünden, kendisinin öldürüleceğinden çekindi. [161]

de, "Kız kardeşimdir!" dedi. [162]

Firavun, onu, görmek istedi. Kendisine, muhalefet edilemezdi. Yüce Allah, İbrahim (aleyhisselâm)'a, Firavun'un, Hazret-i Sâre'ye kötülük yapamayacağını, bildirdi. [163]

İbrahim (aleyhisselâm), hemen, Hazret-i Sâre'nin yanına geldi:

"Bu zorba, senin, benim zevcem olduğunu öğrenirse, senin için, bana, galebe çalar. [164]

Bunlar, seni, bana sordular. "Kızkardeşimdir!" diye haber verdim." dedi. [165]

Hazret-i Sâre Firavun'un Huzurunda:

Firavun, adam göndererek, Hazret-i Sâre'yi, yanına getirtti. [166]

İbrahim (aleyhisselâm), hemen namaza durdu. [167]

Firavun'a, Hazret-i Sâre'nin ve yüzünün güzelliği, çok övülmüştü. [168]

Gerçekten de, Hazret-i Sâre, çok güzel ve İbrahim (aleyhisselâm)' a karşı da, son derece itaatli idi. Hiç itâatsizlikte bulunmazdı. [169]

Bunun için, Yüce Allah, onu, şerefli kıldı. [170]

Hazret-i Sâre, Firavun'un huzuruna girince, Firavun, ayağa kalktı. [171]

Hazret-i Sâre, hemen abdest alarak namaza durdu.

Namazını, bitirince:

"Ey Allah'ım! Ben, Sana ve Senin Peygamberine inanmış; kadınlığımı da, kocamdan başkasına karşı, temelli olarak korumuş bir kulun isem, şu kâfiri, bana, sataştırma!" diyerek dua etti. [172]

Firavun; Hazret-i Sâre'ye, elini uzatmaktan kendisini, alamayıp, eli tutula kalınca, Hazret-i Sâre'ye:

"Allah'a, dua ette, elimi, salsın, sana, bir zarar vermeyeceğim!" dedi.

Hazret-i Sâre, Allah'a, dua etti. Firavun'un eli, bırakıldı.

Bundan sonra, Firavun, ikinci kere, ona, el uzatmağa kalkıştı. Firavun'un eli, öncekinden daha şiddetli bir şekilde tutuldu!

Firavun, yine:

"Allah'a dua et te, elimi, salsın, sana, bir zarar vermeyeceğim!" dedi. Hazret-i Sâre, dua etti. Firavun'un

eli, bırakıldı. [173]

Fakat, Firavun, eski hareketini tekrarlayıp ta, ilk ikisinden daha şiddetli olarak eli, tutula kalınca:

"Allâha dua et, elimi, salsın! Vallahi, sana, bir zarar vermeyeceğim!" dedi. [174]

Hazret-i Sâre:

"Ey Allah ım! Eğer, bunun sözü ve özü doğru ise, elini, bırak!" diyerek. [175]

dua edince, Firavun ın eli, bırakıldı. [176]

Rivâyete göre: Firavun ın, her saldırışında, eli, tutulmakla kalmamış, aynı zamanda, nefesi de, boğulup kendisi, horlamağa ve hattâ, yeri, ayağıyla tepmeğe başlamıştı.

Bunun üzerine, Hazret-i Sâre:

"Allâhım! Eğer, bu herif ölürse (Onu, bu kadın, öldürdü!) denilir diyerek endişelenmişti.

Firavun; elinin, ikinci veya üçüncü bırakılışında. [177],

Hazret-i Sâre ıyı getiren adamını. [178]

veya muhafızlarından bazılarını çağırıp:

"Siz, bana, bir insan getirmemişsiniz, ancak, bir şeytan getirmişsiniz! [179]

Onu, İbrahim e geri çeviriniz. [180]

Ülkemden, hemen dışarı çıkarınız. [181]

Hâcer i de, ona veriniz!" dedi. [182]

Hazret-i Sâre ye, ayrıca, elbise de, hediye etti. [183]

Hazret-i Sâre ye:

"Gerçekten, senin Rabb in, büyükmüş!" dedi ve kendisinin, İbrahim (aleyhisselâm) ın, neyi olduğunu, sordu.

Hazret-i Sâre:

"Kocam ve akrabam olur." dedi.

Firavun:

"O, senin için, kız kardeşi olduğunu, söylemişti." dedi.

Hazret-i Sâre:

"Doğrudur. Ben, onun, dinde kız kardeşiyim. Bizim dinimizde olan herkes, bizim için, din kardeşimiz sayılır." dedi.

Firavun:

"Ne güzel dinmiş sizin dininiz!" dedi ve Hazret-i Sâre'yi. görüşün diye kızı Hurya'ya gönderdi. [184]

Hazret-i Sâre'ye Yapılan İkramlar:

Firavun'un kızı Hurya, çok akıllı ve üstün vasıflı bir kadındı. Yüce Allah, onun kalbinde, Hazret-i Sâre'ye karşı, büyük sevgi ve saygı uyandırdı.

Hurya; Hazret-i Sâre'yi. en güzel bir şekilde karşıladı ve ağırladı:

Kendisine, mal ve mücevherat hediye etti.

Hazret-i Sâre, onları alıp. [185]

İbrahim (aleyhisselâm)' ın yanına geldi. [186]

O sırada, İbrahim (aleyhisselâm), namaz kılıyor. [187],

Allah'a, dua ediyordu. [188]

Hazret-i Sâre'nin geldiğini hissedince, namazını, bitirdi. [189]

Hazret-i Sâre'ye, eliyle işaret ederek. [190]

"Ne haber?" dedi. [191]

Hazret-i Sâre:

"Hayır haber!" [192]

Anladın mı? [193],

İzzet ve Celal sahibi olan. [194]

Allah, o fâcirin elini, benden men. [195],

kötülüğünü, redd. [196]

ve kendisini, zelil etti. [197].

Bana da, bir hizmetçi Bağışladı. [198],

Hâcer´i, verdi!" dedi. [199]

İbrahim (aleyhisselâm), Hurya´nın hediye ettiği mal ve mücevherat hakkında:

"Götür, geri ver! Bunlar, bize gerekmez!" dedi.

Hazret-i Sâre, onları, götürüp geri verdi.

Hurya, durumu, babasına anlatınca, Firavun, buna, şaşsa kaldı ve:

"Muhakkak ki, bunlar, üstün şerefli bir kavimdirler. Temiz ve asâletli bir soydurlar!" dedi.

Hazret-i Sâre´ye iyilik yapmak için, her çareye başvurdu ise de, kabul ettiremedi.

Cariyelerinin en güzeli olan Hâcer´in kabulü için, ısrar edince, kabul etmek zorunda kaldı. [200]

İbrahim (aleyhisselâm); Firavun´dan ve şerrinden sakındığı için. [201],

Şam´a dönmek üzere. [202],

Mısır´dan ayrılmak istediği zaman Firavun´un kızı Hurya, yol azığı olarak helvalar, şekerden tatlılar,

ekmekler yaptı. Pek çok yiyecekler hazırladı. Onları, sepetlere doldurdu.

Her sepetteki helvanın altına, bir çok kıymetli mücevherat, kuyumcu işi, hayrette bırakıcı bilezikler yerleştirdi.

Hazret-i Sâre, veda için, geldiği zaman, Hurya, bu sepetleri, ona, verip:

"Bunlar, yanında bulunsun da, azık edinirsin!" dedi.

Hazret-i Sâre:

"Sahibime bir danışayım." dedi ve danıştı.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Yiyecek olunca, al onu!" dedi.

Hazret-i Sâre, Hurya'dan sepetleri alıp vedalaşarak İbrahim (aleyhisselâm)' ın yanına döndü. [203]

Mısır'dan Ayrılış:

İbrahim (aleyhisselâm) ve Hazret-i Sâre, yanlarında, Hazret-i Hâcer olduğu halde, Mısır'dan ayrıldılar.

Epeyce yol gittikleri ve Mısırdan uzaklaştıkları zaman, Hazret-i Sâre, azıklardan yemek için, sepetlerden bazısını çıkarıp içine, elini, sokunca, cevher buldu.

Öteki sepetleri de karıştırdı. Onlarda da, aynı şekilde, cevherler buldu ve hepsini bir araya toplayıp İbrahim (aleyhisselâm)' a sundu.

İbrahim (aleyhisselâm), onlardan bir kısmını, satıp bedeliyle bir kuyu kazdı. Bir kısmını da, hayır ve iyilik yollarına harcadı. [204]

Seb'in Yurt Edinilişi:

İbrahim (aleyhisselâm) ile Zevcesi ve Cariyesi, Filistin toprağında, Filistin ile Kudüs arasında, Şam çölündeki Seb' diye anılan yere varıp indiler. [205]

İbrahim (aleyhisselâm), orada bir kuyu kazdı ve bir Mescid yaptı. [206]

Kuyunun suyu, bir çeşme gibi akar, İbrahim (aleyhisselâm)' ın koyunları, su içmek için kuyunun başına gelirlerdi. [207]

Seb´ halkı, İbrahim (aleyhisselâm)' ı, rahatsız edecek bazı uygunsuz hareketlerde bulunmağa başladılar.

İbrahim (aleyhisselâm) da, başka bir yerde oturmak üzere, hemen oradan ayrıldı. [208]

Seb´ Halkının İbrahim (aleyhisselâm)' ı Geri Çevirmek İstemeleri:

İbrahim (aleyhisselâm), Seb´den ayrılınca, yerden çıkıp duran su, kesildi, gitti.

Halk, İbrahim (aleyhisselâm)' a yaptıklarına nadim oldular;

"Salih Zâtı, aramızdan çıkardık!" dediler.

Arkasından yetişip yanlarına dönmesini ondan rica ettiler. [209]

İbrahim (aleyhisselâm):

"Ben, içinden çıkmış olduğum bir yere artık geri dönemem!" dedi.

"Senin içtiğin ve bizim de, seninle birlikte içmiş olduğunuz o su, kesildi, gitti!" dediler. [210]

İbrahim (aleyhisselâm), onlara, davarlarından yedi keçi verdi:

"Bunları, yanınızda götürünüz. Onları, kuyunun başında sulamağa hazırlayacak olursanız, kuyunun suyu, yükselir ve akmağa başlar.

Eskiden olduğu gibi, ondan, siz de, içersiniz. Sakın, ay halinde iken, hiç bir kadın, ondan, avuçlamasın!" dedi.

Seb´ halkı, keçilerle birlikte gelip kuyunun başında durdukları zaman, su, çıktı. Ondan, içmeye başladılar.

Ay halli bir kadın gelip ondan, avuçlayıncaya kadar, kuyunun suyu, aktı durdu. Avuçlandığı zaman da, eski kuru haline döndü. [211]

İbrahim (aleyhisselâm) Yeni Yurdunda:

İbrahim (aleyhisselâm); Seb´den ayrıldıktan sonra Filistin toprağında, Remle ile Uya (Kudüs) arasında bir yere gelip yerleşti. [212]

ki, orası, Katt veya Kitt diye anılan yerdı. [213]

İbrahim (aleyhisselâm), bu yurdunda da, bir kuyu kazdı. Evine inen konukları, ağırlardı. [214]

Konuk, konuklayanların ilki idi ve (Konuklar Babası) diye anılırdı. [215]

Yüce Allah, ona, rızık ve geçim bolluğu, servet ve hizmetçiler ihsan etti. [216]

İbrahim (aleyhisselâm)' ın Lut (aleyhisselâm)' ı Ve Malını Düşman Elinden Kurtarışı:

İbrahim (aleyhisselâm)' ın kardeşi Hâran' ın oğlu Lut (aleyhisselâm)' ın da, malı çoğalmıştı.

İbrahim (aleyhisselâm), ona:

"Yüce Allah, bizim mallarımızı, küçük ve büyük baş hayvanlarımızı çoğalttı. Sen, yanımızdan ayrılıp Sedum ve Amûre şehirlerine yerleş!" dedi.

Bu şehirler, İbrahim (aleyhisselâm)' ın oturduğu yerin yakınında idi. Lut (aleyhisselâm), Sedum ve Amûre 'ye varıp yerleşince, o taraflara gelen bir kral, Lut (aleyhisselâm) ile çarpıştı. [217]

Kendisini, esir ve mallarını ıġtinam (yağmalama) edip sürdürdü. İbrahim (aleyhisselâm), bunu haber alır almaz, 318 kişi ile gidip çarpışarak Lut (aleyhisselâm)' ı kurtardı ve onun mallarını da, geri aldı.

Allah ve Resulünün düşmanlarından bir çoklarını öldürdü. Bozguna uğratıp kaçırdıklarını da, Dımaşk' ın doğusuna varıncaya kadar takip etti. [218]

İbrahim (aleyhisselâm)' ın Hazret-i Hâcer ile Evlenmesi:

Yüce Allah, İbrahim (aleyhisselâm)' a mal ve servet bolluğu verince,

İbrahim (aleyhisselâm):

"Ey Rabb'im! Benim çocuğum yok. Ben, çok mal ve serveti, ne yapayım?" demişti.

Yüce Allah (Azze ve Celle) ona:

"Ben, senin çocuklarını da, öyle çoğaltacağım ki, onlar, yıldızların sayısınca, olacaklardır?" diye vahy buyurdu. [219]

Mukaddes beldelerde 20 yıl'dan beri oturdukları halde, çocukları olmuyor. [220]

Hazret-i Sâre ise, bir hayli yaşlanıp İbrahim (aleyhisselâm) için çocuk doğurmaktan kalmış (doğurganlığını yitirmiş) bulunuyordu.

İbrahim (aleyhisselâm)' in da, yaşı, çok ilerlemişti. Fakat, kendisi, sâlih bir oğul ihsan buyurması için, Yüce Allâh'a yalvarıp duruyordu. [221]

Mısırdan gelişlerinden 10 yıl sonra idi. [222]

ki, Hazret-i Sâre, hizmetçisi Hazret-i Hacer´i, İbrahim (aleyhisselâm)' a bağışlayarak

"Ben, onun gösterişli bir kadın olduğunu görüyorum. Sen, onu, zevceliğe al. Belki, Allah, Sana, ondan bir oğul nasîb eder" dedi. [223]

Hazret-i Hâcer´in Kimliği:

Hazret-i Hâcer; Firavun´un, İbrahim (aleyhisselâm)' a iman eden câriyelerindendi. [224]

Kendisi, Mısır´ın Ferema önündeki Ümmülarab köyündendi. [225]

Ümmülarab köyüne (yak) köyü de, denirdi. [226]

Hazret-i Hâcer´in köyünün Ferema olduğu da, söylenir. [227]

Hazret-i Hacer, Kıbtî. [228]

Mısırlı idi. [229],

Kıbtî, Mısırlı demektir. [230]

Hazret-i Hâcer; Firavundan önce, Mısır Kıbt kırıllarından bir kralın kızı idi.

Amr b. Âs; Mısırı, feth için kuşattığı zaman, Mısırlılara:

"Peygamberimiz (aleyhisselâm), Mısırın fethini bize va´d ve Mısırlılarla arada soy ve hısımlık ilişkisi bulunduğundan, kendilerine iyi davranmamızı emir ve tavsiye buyurmuştu" dedi.

Mısırlılar, bu akrabalığın, uzak bir akrabalık olduğunu ileri sürdükten sonra;

‘Doğru söylüyorsun, dediler, sizin ananız, bizim kralımızın kızı ve Menf halkından idi. Kral da, Menf halkının kralı idi.

Aynı Şems halkı, Menfliler üzerine yürüdüler, onları, yendiler ve devletlerine son verdiler, Menf halkını, gurbet illere düşürdüler.

Böylece, Hâcer de, Babanız İbrahim (aleyhisselâm)' ın zevcesi ve sizin Ananız olmuş oldu." diye itirafta bulundular. [231]

İbrahim (aleyhisselâm)' ın Sünnet Oluşu:

Rivayete göre İbrahim (aleyhisselâm), seksenini aştıktan sonra, Kadum veya Kaddum ile. [232]

sünnet olmuş, bundan sonra da, seksen yıl daha yaşamıştır.

İbrahim (aleyhisselâm), ilk sünnet olan insandı. [233]

İmanını tamamlamasının, cesedinden bir parça etini kesip atması, yâni Sünnet olması ile gerçekleşeceği vahy edilince. [234],

kendisini, hemen Kaddum (keser) ile sünnet etmiş, ağrının şiddetine dayanamayınca da, Allâh'a yalvarmıştı.

Yüce Allah (Azze ve Celle):

"Biz, sana, Sünnet âletini beyan etmeden önce, sen, acele ettin!" diye Vahy buyurmuştu.

İbrahim (aleyhisselâm) da:

"Yâ Rab! Emrini, geciktirmek istemedim" demişti. [235]

İbrahim (aleyhisselâm)' ın; Amalıklarla yaptığı savaşta, iki taraftan pek çok ölenler olup kendi adamlarını gömmek için tanıyamadığından, Müslümanlık alâmeti olmak üzere sünnetle emrolunduğu da, rivayet edilir. [236]

Sünnete Aid Bazı Hükümler:

Sünnet olmak, erkekler için sünnettir. [237]

Sünnet olmak, Müslümanı, Müslüman olmayandan ayırt ettiği için, elinin şiarından olmakla beraber farz değil, sünnettir. [238]

Sünnet'in, Vâcib ve Müstehab olmak üzere, iki vakti vardır. Sünnetin vâcib vakti, buluğ çağıdır ve onu, geciktirmemek gerekir. Sünnetin Müstehab vakti, buluğ çağından öncedir.

Çocuğu, doğumunun yedinci günü veya kırkinci günü sünnet ettirmek, müstehab'dır.

Sünnetin, müstehab vakti, özürsüz geciktirilmemelidir. [239]

Hazret-i Hüseyin, doğumunun yedinci gününde sünnet ettirilmiştir. [240]

imam Zührî:

"Bir erkek, Müslüman olduğu zaman, yaşı, büyük bile olsa, sünnet olması kendisine emredilir." [241]

Salim de: "Abdullah b.Ömer, beni ve Nuaym'ı, sünnet edip bizim için bir koç kesti.

Bize, koç kestiğinden dolayı, çocuklara karşı, neşelendiğimizi, gerçekten, kendimizde hissetmiştik." demiştir. [242]

İsmail (aleyhisselâm)'ın Doğuşu Ve Hazret-i Sâre'nin Hazret-i Hâcer Hakkındaki Kıskançlığı Ve Yemini:

İbrahim (aleyhisselâm), seksen altı yaşında bulunduğu sırada. [243]

ismail (aleyhisselâm), Hazret-i Hâcer'den doğdu. [244]

Hazret-i Sâre, İsmail (aleyhisselâm)'ın doğumundan sonra, Hazret-i Hâcer'i kıskanmağa, çekememeğe başladı. Bir gün, ona, kızdı. [245]

Kendisini, evden dışarı çıkardı. Sonra geri çağırıp eve aldı. Yine, böyle kızıp dışarı çıkardı. [246]

Sonra, tekrar eve alıp. [247]

vücudunun üç uzvundan birer parça kesmeğe. [248],

şeklini, değiştirmeğe. [249]

yemin etti. [250]

Kendi kendine:

"Ben, onun burnunu, keseyim! Kulaklarını, keseyim! Amma, bu, onu, çok çirkinleştirir!" dedi. [251]

Çok çirkinleştireceği için, onun, burnunu, kulağını, kesmeyi bıraktı. [252]

"Hayır! Ben, onu, sünnet edeyim!" dedi. [253]

Öfkesi geçip akli başına geldiği zaman, Hazret-i Sâre, yaptığı bu yemîne şaştı. [254]

İbrahim (aleyhisselâm); yemîni, yerine getirmek üzere Hazret-i Hâcer'in iki kulağını delmesini ve onu, Sünnet etmesini, Hazret-i Sâre'ye tavsiye etti. [255]

Hazret-i Sâre de, öyle yaptı. [256]

Bu, kadınlar hakkında sünnet ve âdet oldu. [257] Hazret-i Hâcer, sünnet edilince, uzun etekle, kandan korundu. Bunun için, sünnet olan kadınlar, uzun etek giymeyi âdet edinmişlerdir. [258]

Hazret-i Hâcer; kulakları delinen ilk kadın olduğu gibi, kadınlardan, ilk sünnet olunanı. [259]

ve Hazret-i Sâre'den, izini gizlemek için ilk etek uzatanı da, o, idi. [260]

Kadınların, böyle, sünnet olmaları, sonradan, terk edilmiştir. Hazret-i

Sâre, Hazret-i Hâcer'e:

"Artık, sen, benimle bir şehirde bulunmayacak, oturmayacaksın!" dedi. [261]

Hazret-i Hacer'le İsmail (aleyhisselâm)'ın Mekke Hayatı

Hazret-i Hâcer ile İsmail (aleyhisselâm)'ın Mekke'ye Götürülüşü:

Yüce Allah; İbrahim (aleyhisselâm)'a, Hazret-i Hacer ile İsmail (aleyhisselâm)'ı, Belde-i Haram'a götürmesini Vahy etti. [262]

İsmail (aleyhisselâm)'a, Beyt-i Harâm'ı, hazırladığını ve oranın, onun elleriyle nârını takdir ettiğini,

suyunu da, onun için akıttıracağını bildirdi. [263]

İbrahim (aleyhisselâm), Burak'a, bindi. İki yaşındaki İsmâil (aleyhisselâm)'ı, önüne. Hazret-i Hâcer'i de, terkesine bindirdi. [264]

Burak; Merkeple katır arası büyüklükte bir binit olup uyluklarının üzerindeki Bu yolculukta, Cebrail (aleyhisselâm) da, yanlarında bulunuyor, İbrahim (aleyhisselâm)'a Beytullâh'ın yerini ve Harem'in sınırlarını gösteriyordu.

İbrahim (aleyhisselâm); köylerden, kasabalardan hangisine uğrasa:

"Ey cebrâil! Buraya mı inmemiz emrolundu?" diye sormakta. [265]

Her düz ve sulu yere uğradıkça, Cebrâil (aleyhisselâm)'a:

"Ey Cebrâil! İn şuraya!" demekte,

Cebrâil (aleyhisselâm) da: Hayır!" diye cevap vermekteydi. [266]

Nihayet, Mekke'nin bulunduğu yere geldiler.

Cebrâil (aleyhisselâm):

"in yâ İbrahim!" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Burası, ne zirâat'a. [267],

ne de, davar'a elverişlidir!" dedi.

Cebrail (aleyhisselâm):

"Evet! Öyledir. Amma, Burada, senin oğlunun soyundan Ümmî Peygamber çıkacak ve Kelimetül'ulyâ, Onunla tamamlanacaktır!" dedi. [268]

Mekke; o zaman, Selem ve Semür denilen küçük, büyük dikenli ağaçların bulunduğu çalılık bir yerd. Mekke'nin dışında ve çevresinde de, Amâlîka diye anılan insanlardan bir topluluk oturmakta idi. Beytullâh (Kâbe)'nin yeri de; o zaman, kırmızı topraklı, kesekli. [269],

yerden yüksekçe, tümsekimsi bir yerdı. Zaman zaman gelen seller, oranın, sağını, solunu oymuş, alıp götürmüştü. [270]

İbrahim (aleyhisselâm), Cebrail (aleyhisselâm)' a:

"Sana, bunları, buraya mı bırakman emrolundu?" diye sordu.

Cebrail (aleyhisselâm):

"Evet!" dedi. [271]

İbrahim (aleyhisselâm); Hazret-i Hâcer ile İsmail (aleyhisselâm)' ı, Mescid´i Haram´ın, bu gün bulunduğu yerin ve Mescid´in yüksekçe bir mahallindeki Zemzem kuyusunun yukarısında bulunan büyük bir ağacın yanına bıraktı. [272]

Üzerlerine, bir gölgelik yapmalarını da, Hazret-i Hâcer´e emretti. [273]

O zaman; Mekke´de, hiç bir kimse, hattâ, içecek su bile yoktu. İbrahim (aleyhisselâm); bu Ana ve Ođulu, buraya bıraktı. Yanlarına, içi, hurma dolu meşin bir dağarcıkla, içi, su dolu bir kırba da, bıraktı. Şam´a gitmek üzere, oradan, izi sıra geri döndü. Hazret-i Hâcer, İbrahim (aleyhisselâm)' ın arkasından seslendi:

"Ey İbrahim! Bizi, bu ıssız vadide bırakıp ta, nereye gidiyorsun?! Öyle bir vadi ki, ne görüşülecek bir kimse var, ne de, bir şey!" dedi. [274]

Hazret-i Hâcer, sözünü, tekrarladı ise de, İbrahim (aleyhisselâm), ona dönüp bakmadı. Bunun üzerine,

Hazret-i Hâcer:

"Yoksa, bizi, buraya bırakıp gitmeni, sana, Allah'mı emretti?" diye sordu.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Evet! Allah, emretti!" diye cevap verdi.

Hazret-i Hâcer:

"Öyle ise, Allah, bize yeter. O, bizi zayı etmez, himayesiz bırakmaz!" dedikten sonra, döndü.

İbrahim (aleyhisselâm), Mekke'nin üst tarafındaki Seniye mevkiine kadar ilerledi. Onlar tarafından görülmeyecek bir yerde durup yüzünü, bu gün Kâbe'nin bulunduğu tarafa döndürdü ve ellerini kaldırdı:

Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ دُرِّيِّهِ يَوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي
إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ

“Rabbimiz! Şüphesiz ki ben, ailemden bir kısmını namazı dosdoğru kılsınlar diye senin mukaddes evinin (Kâbe'nin) yanında, ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. İnsanlardan bir kısmının kalplerini onlara meylettir/onlara karşı ilgili kıl. Onları meyvelerden rızıklandır. Umulur ki şükrederler.”

(İbrahîm: 14/37) [275]

diyerek Allah'a dua etti. [276]

Sonra da, Şam taraflarındaki ailesinin yanına döndü. [277]

Zemzem Suyunun Çıkışı:

Hazret-i Hâcer, İsmail (aleyhisselâm)'ı getirip ağacın gölgesi altına yatırdı. Su kırbasını, ağaca astı. [278]

Hazret-i Hâcer, İsmail (aleyhisselâm)'ı emziriyor ve kırbadaki sudan da, ona içiriyordu.

(Buharî-Sahih c.4,s.114. Taberî-Tarih c.1,s.131, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.) [279]

Kırbadaki su, tükenince, hem kendisi, hem de, İsmail (aleyhisselâm), susadılar.

(Buharî-Sahih c.4,s. 114, Taberî-Tarih c.1,s.131, Sâlebî-Arais s.82, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.) [280]

Su, tükendiği zaman, Hazret-i Hâcer'in sütü de, kesildi. İsmail (aleyhisselâm), acıkmağa başlamış, acıktıkça da, kendisinin açlığı şiddetlenmişti. Hazret-i Hâcer; oğlunun açlığından. [281]

susuzluğundan kıvranıp durduğuna bakıyordu.

(Buharî-Sahih c.4,s.114, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.) [282]

Onu, ölüyor sandı ve tasalandı. Kendi kendine:

"Bari, kendisinden uzaklaşayım da, onun ölümünü, görmeyeyim!" dedi. [283]

Çocuğunun elemli haline bakmağa daha fazla dayanamayarak onun yanından kalkıp biraz öteye doğru gitti.

(Buharî-Sahih c.4,s.114, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.) [284].

"En yakın tepe, hangisidir?" diye etrafına bakındı. [285]

O bölgede, en yakın tepe olarak Safa tepeciğini buldu. Onun üzerine çıktı. Sonra, vadiye karşı, durdu. Bir ses işitmek veya bir kimse görmek ümidiyle dinledi ve etrafına bakındı. Fakat, ne bir ses, işitebildi, ne de, bir kimse görebildi.

(Buharî-Sahih c.4,s.114, Taberî-Tarih c.1,s.130, Sâlebî-Arais s.82, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.) [286]

Safa tepeciğinden hızla inip vadide entarisinin eteğini topladıktan sonra, müşkil bir işle karşılaşan bir insan azmiyle koştu ve vadiyi geçerek Merve tepeciğine geldi. Orada da, biraz durdu ve bir kimse, görebilir miyim? diye baktı. Fakat, yine, hiç bir kimse göremedi.

(Buharî-Sahih c.4,s.114, Beyhakî-Delâil, c.1,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye C.1.S.155.) [287]

Hazret-i Hacer'in Safa ile Merve arasında gidip gelmekle meşgul olması, hem bir kimse görebilme ümidinden, hem de, açıklıktan, susuzluktan kıvranan yavrusunun can verişini gözleriyle görmek istemeyişinden ileri geliyordu.

Bununla birlikte, Hazret-i Hâcer, İsmail (aleyhisselâm)' ın yanına iki kere uğramaktan da, kendini alamamış, onu, eskisi gibi can çekişir bulunca, mahzun ve bitkin bir halde, tekrar Safa tepeciğine dönmüştü. [288]

Hazret-i Hacer, Safa ile Merve arasında yedi kere gitmiş, gelmişti.

(Buharî-Sahih c.4,s.114, Beyhakî-Delâil c.1,s.323, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.103, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.) [289]

Peygamberimiz Rasûlullah (sallâhu aleyhi ve sellem):

"Bunun için, insanlar, Safa ile Merve arasında sa'y ederler." buyurmuştur.

(Buharî-Sahih c.4,s.114, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.55, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.323, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.103, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.) [290]

Hazret-i Hacer; son defa Merve tepeciği üzerine çıktığında bir ses işitti ve kendi kendine:

"Sus ta, iyice dinle!" dedi. Sonra, dikkatle dinledi. Bu sesi, önceki gibi bir daha işitti.

(Buharî-Sahih c.4,s.114, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye C.1.S.155.) [291]

Bu ses, bir insan sesine benziyordu. [292]

Bunun üzerine: "Ey ses sahibi! Sesini, duyurdun! Eğer, sen, yardım edecek güçte isen, bize, yardım et!

(Buharî-Sahih c.4,s.114, Beyhakî-Delâil c.1 ,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.) [293]

Ey Allah'ım! Sesini, bana duyurdun, imdadıma da, yetiş! Yetişmezsen, ben de, yanımdaki yavrum da, helak olup gideceğiz!" diye yalvarınca. [294],

Zemzem kuyusunun bulunduğu yerde bir Melek Cebrail (aleyhisselâm) görüldü.

(Buharî-Sahih c.4,s.114, Beyhakî-Delâil c.1,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.) [295]

Cebrail (aleyhisselâm); Hazret-i Hâcer'e:

"Sen, kim'sin?" diye sordu.

Hazret-i Hâcer:

"Ben, İbrahim (aleyhisselâm)' ın, buraya bıraktığı zevcesiyim, oradaki de, oğlumdur!" dedi.

Cebrail (aleyhisselâm):

"İbrahim, sizleri, kime ısmarladı?" diye sordu.

Hazret-i Hâcer:

"Bizi, Yüce Allah´a ısmarladı." dedi.

Cebrail (aleyhisselâm):

"O, sizi, en şerefli, en keremli ve yeterli Rabb´e, ısmarlamış!" dedi. [296]

ve ayağının ökçesiyle yeri eşince, su, kaynamağa başladı! Hazret-i Hâcer, bir yandan, boşa akmasın diye suyu, havuz gibi toprakla çevirip gölek yapmaktan geri durmuyor, bir yandan da, kırbasını doldurmağa devam ediyordu. Su ise, avuç avuç alındıkça, yerden kaynayıp duruyordu.

(Buharî-Sahih c.4,s.114, Taberî-Tarih c.1,s.130, 131, Sâlebî-Arais s.82, Beyhakî-Delâil C.1.S.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s. 155.) [297]

Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

"Allah, İsmail´in Annesi Hâcer´e rahmet eylesin! Eğer, o, Zemzem´i, kendi haline bıraksaydı da, suyu, avuçlamasaydı, muhakkak ki, Zemzem, akar bir kaynak olurdu!" buyurmuştur.

(Ahmed b.Hanbel-Müsned c.1 ,s.253, Buharî-Sahih c.4,s.114, Taberî-Tarih c.1 ,s.131, Sâlebî-Arais s.82, Beyhakî-Delâil c.1,s.323, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.103, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.155) [298]

Hazret-i Hâcer, bu sudan içti. Sütü gelip çocuğunu, emzirdi.

(Buharî-Sahih c.4,s. 114, Beyhakî-Delâil c.1,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.155) [299]

Melek, Hazret-i Hâcer´e:

"Zayi ve helak oluruz diye sakın, korkmayınız! İşte, şurası, Beytullâh´ın yeridir. O Beyt´i, bu çocukla Babası yapacaktır! Muhakkak ki, Allah, o işin ehlini zayi etmez!" dedi.

(Buharî-Sahih c.4,s.115, Taberî-Tarih c.1,s.131, Sâlebî-Arais s.82, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye C.1.S.155) [300]

Cürhümîlerin Gelip Hazret-i Hâcer´e Komşu Olmaları:

Hazret-i Hâcer, orada yaşayıp durduğu sırada, bir gün, Şam taraflarından. [302],

Cürhümîlerden bir cemâat, Kedâ yoluyla Mekke'nin alt tarafına gelmişler, oraya, bir kuşun gelip gittiğini görmüşlerdi. Kendi kendilerine:

"Her halde, bu kuş, bir suyun başında döner dolaşır. Halbuki, biz, bu vadide su, bulunmadığını biliyorduk" dediler.

İşin, iç yüzünü anlamak için, ayağına çevik bir veya iki kişi gönderdiler. Bunlar, orada, su bulunduğunu anlayınca, dönüp gittiler, cemaatlarına haber verdiler. Bunun üzerine, Cürhümîler, kalkıp oraya geldiler. Cürhümîler, geldiği sırada, İsmail (aleyhisselâm)'ın annesi Hazret-i Hâcer, suyun başında bulunuyordu.

(Buharî-Sahih c.4,s.114-115, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.324, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.155) [303]

Cürhümîler, Hazret-i Hâcer'e selâm verdiler. O da, selâmlarına, mukabele etti.

Cürhümîler:

"Bu su, kimindir?" diye sordular.

Hazret-i Hâcer:

"Benimdir!" dedi. [304].

Cürhümîler:

"Bizim de, gelip şuraya, senin çevrene konmamıza izin verir misin?" diye sordular.

(Buharî-Sahih c.4,s.115, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.57, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.324, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.) [305]

Hazret-i Hâcer:

"Şu su üzerinde, sizin için bir mâlikiyet hakkı ve iddiası bulunmamak şartıyla, Evet! konabilirsiniz!" dedi.

Cürhümîler: "Olur!" dediler.

Görüşecek, konuşacak insanlara muhtaç bulunduğu bir sırada, Cürhümîlerin bu gelişi, Hazret-i Hâcer'in

arzusuna uygun düştü. Cürhümîler, oralara konup ev halklarına haber saldılar. Onlar da, gelip birlikte kondular, ev, bark sahibi oldular.

(Buharî-Sahih c.4,s.115, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.324, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.)
[306]

Cürhümîler, büyük ağaçların altına yerleştiler, ağaçların üzerine gölgelik, çatı yaptılar. Anne oğul, onun altında onlarla birlikte oturdular. [307]

Mekke'nin ilk sakinleri, böylece, Cürhümîler, oldu. [308].

ismail (aleyhisselâm), artık, büyüyüp duruyor, Cürhümîlerin, çok hoşuna gidiyordu. [309]

Mekke:

Mekke; Arabistan yarım adasında olup Ptolemee göre:

mağrib cihetinden 78. tul, 23 veya 21. arz derecesinde, Süreyya yıldızının doğduğu Seretan noktasının altında ve 2. iklimde bulunmaktadır. [310]

Mekke Harem Sınırı:

Rivayete göre: Âdem (aleyhisselâm), Cennetten, yer yüzüne indirilince, şeytan'ın şerrinden korkmağa başlamış ve Allah'a sığınmıştı.

Bunun üzerine, yüce Allah, ona, koruyucu Melekler, göndermiş, bu Melekler, Mekke'yi, her tarafından kuşatmışlardı.

Melekler, Mekke'nin çevrelerinde, nerelerde durmuşlarsa, yüce Allah, oraları, Mekke'nin Harem sınırı yapmıştır. [321]

Mekke Harem'inin Sınırı;

1) Medine yolu tarafından, Ten'im yakınındaki Benî Gifarların evlerine kadar, icmil'dir. [322]

Ten'im: Mekke Medine yolunun batı tarafındadır.

Bu yoldaki Harem sınır taşları, Zâtülhanzal diye anılan dağ yolunun başındadır.

Bu sınırın ön tarafı: Harem,

arka tarafı: Hill, Harem dışıdır. [323]

2) Yemen yolu tarafından: Libn tepesindeki (Edâetüllibn)' e kadar yedi Mildir. [324]

Edâetüllibn: Tihame tarafında, Yemen yolundadır. Burada sınır taşları, Gurab dağı üzerindedir.

Dağın yarısı: Harem,

yarısı: Hill'dir, Harem dışıdır. [325]

3) Cidde yolu tarafından: (El´A´şâş)a kadar on mildir. [326]

Cidde yolundaki Hudeybiye Harem sınır taşları,

(A´şâş)'a kadar uzanır.

A´şâş´dan önceki Batn-ı Mer üzerindeki saha, Harem dışında ve Müreyr üzerine bakan bölge ise, Harem içinde kalır. [327]

4) Tâif yolu tarafından: Arafat yolu üzerindeki Batn-ı Nemire´ye kadar uzanan on bir mildir.

5) Irak yolu tarafından: Makta´ dağındaki (Seniyetülhal)e kadar yedi Mildir. [328]

Makta: Necid ve Irak yolunda olup Harem sınır taşları, Harem´e dayanan Se-niyetulhal´in başındadır. [329]

6) Ciirrâne yolu tarafından: Abdullah b. Halid b. Esidlerin Şı´bına kadar dokuz Müdir, [330]

Harem Sınır Taşlarının Dikilişi ve Onarılışı:

Mekke Hareminin sınır taşlarını, ilk önce diken, İbrahim (aleyhisselâm) idi. Ona, bu taşların dikileceği yerleri de, Cebrail (aleyhisselâm), göstermişti. [331]

Yüce Allah´ın emriyle, Kâbe´yi, yapma işini tamamladıktan sonra, İbrahim ve İsmail (aleyhisselâm)' lar, kendilerine Hacc amellerini göstermesi için Allah´a yalvardılar. [332]

Cebrail (aleyhisselâm) gelip İbrahim (aleyhisselâm)' a Hacc amellerini gösterdi. Harem´in sınırları üzerinde durdu ve o sınırlarda, İbrahim (aleyhisselâm)' ı da, durdurdu. İbrahim (aleyhisselâm), oralara, taşlar dizdi, işaretler, koydu ve üzerlerine toprak çekti. İsmail (aleyhisselâm)' ın koyunları, bu Harem sınırları içinde yayılırlar, Harem sınırını aşmazlar, Harem dışına çıkmazlardı. Harem´in her tarafından yayıla yayıla sınırlarının sonuna kadar ulaştıkları zaman, oradan topluca geri dönerlerdi. [333]

İsmail (aleyhisselâm), Harem sınır taşlarını onarıp yeniledi. [334]

Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)' in Atalarından Kusayy'ın zamanına kadar bu taşlar, yerlerinden kımıldatılmadı. Kusayy, onları, onarıp yeniledi. [335]

Yıkılan Harem sınır taşlarını, daha önce, Adnan b. Üded'in diktiği de, rivayet edilir. [336]

Mûsâ b. Ukbe'nin rivayetine göre:

Kureyş müşrikleri, Harem sınır taşlarına tecavüz ederek onları, söktüler. Müşriklerin bu davranışları, Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)' e çok ağır geldi.

Cebrail (aleyhisselâm) gelerek Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)' e:

"Yâ Muhammed Kureyşîlerin, Harem sınır taşlarını sökmeleri, her halde, sana, çok ağır geldi!" dedi.

Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

"Evet!" buyurdu.

Cebrail (aleyhisselâm):

"Amma, onlar, bu sınır taşlarını, yerlerine tekrar dikeceklerdir!" dedi.

Çok geçmeden, Kureyş kabilesinden bir adamın, bu işi, bahis konusu ettiği, arkasından, aynı kabileden bir adamın daha çıkıp bunu, konuştuğu ve nihayet, Kureyş kabilelerinden bir çok kimselerin, bu işi, konuşmağa başladıkları görüldü.

Hattâ, içlerinden biri, onlara:

"Allah, sizi, Harem sayesinde aziz ve şerefli kıldı. Tecâvüzlerden korudu. Siz ise, onun sınır taşlarını yerinden söküp çıkardınız! Şimdi, Araplar, sizi, kaçıracaklardır!" diyordu.

Meclislerde, bunu, konuşa konuşa sabahladılar. Gidip sınır taşlarını tekrar yerlerine diktiler.

Bunun üzerine, Cebrail (aleyhisselâm) gelip Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)' e:

"Yâ Muhammed Kureyşîler, Harem sınır taşlarını, tekrar yerlerine diktiler!" aedi.

Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

"Ey Cebrail! Onlar, taşları, tam yerlerine dikebildiler mi?" diye sordu.

Cebrail (aleyhisselâm):

"Onlar, sınır taşlarından diktikleri her bir taşı, yerlerine, kendileri değil, birer Melek eliyle koydular!" dedi. [337]

Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'de Mekke feth edildikten sonra, Temim b. Esed el Huzâî'yi, göndererek Harem sınır taşlarını onarıp yenilettirdi. [338]

Halifeliği sırasında Hazret-i Ömer (radiyallahu anhümâ)'da; Kureyşîlerden dört kişiyi ki:

Mahreme b. Nevfel, Ezher b. Abd. Avf, Saîd b. Yerbu´ ve Huvaytîb b. Abdul´uzzâ´yı, Harem sınır taşlarını onarıp yenilemeğe memur etti. [339]

Hazret-i Ömer (radiyallahu anhümâ)'nın hicrî 17. yılda yaptırdığı bu onarımdan sonra, Hazret-i Osman (radiyallahu anhümâ)'da, hicrî 26. yılda Harem sınır taşlarını yeniletti.

Sonra, Muaviye b. Ebî Süfyan,

Sonra, Abdülmelik b. Mervan,

Sonra, Abbasî Halifesi Mehdî,

Sonra, 325´de, Râzî,

Sonra, 616´da İrbil Sahibi Melik Muzaffer,

Sonra, 683 de, Yemen Sahibi Melik Muzaffer Harem sınır taşlarını yeniletmistir. [340]

İsmail (aleyhisselâm)'ın Kurban Edilmek İstenilişi:

İbrahim (aleyhisselâm); Hazret-i Hâcer ile İsmail (aleyhisselâm)'ı görmek istediği zaman, sabahleyin, Şam´dan, Burak´a biner, gün ortasında Mekke´ye gelir. O gün, Mekke´den kalkar, geceyi, Şam´daki ailesi yanında geçirirdi. [341]

İsmail (aleyhisselâm), 7 yaşına bastığı sıralarda, İbrahim (aleyhisselâm), Şam´daki evinde uyurken,

rüyasında, oğlu İsmail (aleyhisselâm)' ı, kurban ettiğini görmüştü.

Hemen Burak'a binip Mekke'ye geldi. Onu, annesinin yanında buldu. [342]

İsmail (aleyhisselâm)' a:

"Oğulcuğum! Bir ip ve büyük bir bıçak al. Sonra, şu vadiye gidelim de ev halkına odun toplayalım" dedi.

Rabb'inin, kendisine emrettiği şeyden hiç bahsetmedi. [343]

Baba Oğul Şıb Vadisine doğru yöneldikleri zaman, şeytan, bir adam suretine girip, Allah'ın emrini yerine getirmekten vaz geçirmek için, İbrahim (aleyhisselâm)' in yolunu kesti:

"Ey ihtiyar! Nereye gidiyor ve ne yapmak istiyorsun?" diye sordu.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Şu vadiye gidip oradaki bir işimi görmek istiyorum!" dedi.

Şeytan:

"Sen, her halde, İsmail'i boğazlamak istiyorsun!?" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Sen, hiç bir babanın, çocuğunu boğazladığını gördün mü?" diye sordu.

Şeytan:

"Evet, O baba, sensin!" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Ben, çocuğumu, ne için boğazlayacak mıyım?" diye sordu. [344]

Şeytan:

"Sen, bunu, Allâh'ın, sana emrettiğini sanıyor ve söylüyorsun!" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Eğer, Allah, bunu, yapmamı, bana emretti ise, Allah 'a boyun eğip onun emrini yerine getirmeyi, uygun bulurum!" dedi. [345]

Şeytan:

"Vallahi, sanıyorum ki: Şeytan, rüyanda, sana gelip şu oğlunu, boğazlamayı, emretmiştir. Sen, onu boğazlamağa gidiyorsun!" deyince,

İbrahim (aleyhisselâm), onun, şeytan olduğunu anladı:

"Ey Allah düşmanı! Vallahi, ben, Allah 'ın emrini, o vadide mutlaka yerine getireceğim!" dedi.

Şeytan, İbrahim (aleyhisselâm)' dan ümidini kesince, İbrahim (aleyhisselâm)' ın ardasında ip ve bıçak taşıyan İsmail (aleyhisselâm)' ın önünü kesti.

Ona:

"Ey çocuk! Baban, seni, nereye götürüyor biliyor musun?" diye sordu.

İsmail (aleyhisselâm):

"Ev halkımıza, şu vadiden odun toplayacağız!" dedi.

Şeytan:

"Vallahi, baban, seni, boğazlamak istiyor. [346],

boğazlamağa götürüyor!" dedi. [347]

İsmail (aleyhisselâm):

"O, beni, ne için boğazlayacak? [348]

Sen, bir babanın, çocuğunu boğazladığını gördün mü?!" diye sordu.

Şeytan:

"İşte, o baba, budur!" dedi.

İsmail (aleyhisselâm):

"Babam, beni, ne için boğazlayacakmış?" diye sordu. [349]

Şeytan:

"Rabb´inin, bunu, kendisine, emrettiğini sanıyor!" dedi.

İsmail (aleyhisselâm):

"O, Rabb´inin, kendisine, emrettiği şeyi yapsın! [350]

Onun, her nerede olsa, Rabb´ine boyun eğmesi, Rabb´inin buyruğunu, yerine getirmesi, daha iyidir!
[351]

Ben de, emri dinler ve ona, boyun eğirim!" dedi.

Şeytan, İsmail (aleyhisselâm)' ın da, kendisini dinlemekten kaçındığını görünce, hemen, onun annesine gitti.

Hazret-i Hâcer, o sırada evinde bulunuyordu. [352]

Ona:

"Ey İsmail'in annesi! İbrahim'in, İsmail´i nereye götürdüğünü biliyormusun?" diye sordu.

Hazret-i Hâcer:

"Şu vadiden, bize odun toplamağa götürdü" dedi.

Şeytan:

"O, İsmail´i, ancak, boğazlamak için, götürdü!" dedi. [353]

Hazret-i Hâcer:

"Bir baba'nın, çocuğunu, boğazlaya bileceğini, nasıl düşünebiliyorsun?! [354]

Hayır! Öyle değildir.

O, oğluna karşı, çok şefkatlidir!" dedi. [355]

Şeytan:

"O, bunu, Allah'ın, kendisine emrettiğini söylüyor ve sanıyor!" dedi. [356]

Hazret-i Hâcer:

"Eğer, Rabb'i, bunu, emretti ise, Allah'ın emrine boyun eğmek gerekir! [357]

Her nerede olsa, onun, Allah'a boyun eğmesi, Allah'ın buyruğunu yerine getirmesi, daha iyidir!" dedi. [358]

Şeytan, İbrahim (aleyhisselâm)' a ve onun ev halkına bir şey yapamadığına kızgın bir halde, geri döndü.

Hepsi de, Allâh'ın buyruğunu dinlemek ve ona boyun eğmekte birleştiler. [359]

İbrahim (aleyhisselâm), Sebîr vadisinde, oğlu ile başbaşa kalınca, ona:

"Oğulcuğum! Ben, seni, rüyamda boğazlıyorum gördüm!" diyerek kendisine emrolunanı, haber verdi.

İsmail (aleyhisselâm):

"Babacığım! Sana emrolunanı, yap! İnşâallâh, beni, sabredenlerden bulacaksın! [360]

Allah'ın emrine boyun eğ! Her iyilik, Rabb'inin emrine boyun eğmektedir!" dedikten sonra, "Sen, bunu, anneme bildirdin mi?" diye sordu.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Hayır! Bildirmedim!" dedi.

İsmail (aleyhisselâm):

"Bildirmediğine, iyi ettin" dedi. [361]

Sonra da:

"Babacığım! boğazlamak istediğin zaman, beni, iple sıkıca bağla ki benden, sana karşı, bir şey isabet edip de, ecrim eksilmesin! Çünkü, ölüm, çok çetin ve zordur. Bıçağın, tenime dokunduğunu hissedince, çırpınmayacağımdan emîn değilim! Bıçağını, iyice bileyip keskinleştir ve boğazıma, hemen çaliver ki, beni çabuk öldürsün! Rahata, kavuştursun! Hem, sen, beni, boğazlamak için, yatıracağıın zaman, yüzü koyun yatır, alnı yere getir. Yanımın üzerine, yatırma. Çünkü, yüzüme bakınca, rikkata gelip te, benim hakkımda Allah ın, sana emrettiği şeyi yerine getirmene engel olabileceğinden korkarım! Eğer, gömleğimi, anneme götürüp vermeyi uygun görürsen, öyle yap! Belki, bu, onun için, bir teselli olur, gönlünü, onunla eğler!" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Oğulcağızım! Sen, bana, Allah ın emrettiği şey hakkında ne güzel yardımda bulundun!" dedi ve onu, istediği gibi, sımsıkı bağladı. Bıçağı, iyice biledi. Sonra, onu, yüzü koyun yatırdı! Yüzüne, bakmaktan sakındı.

İbrahim (aleyhisselâm), bıçağı, İsmail (aleyhisselâm)' ın boğazına bastırınca. [362],

sanki, bıçak, bakır bir levha ile karşılaştı! Büyük bıçağın ağzı, İsmail (aleyhisselâm)' ın boğazını kesmedi!

ibrahim (aleyhisselâm), bileği taşıyla iki veya üç kerre biledi. Fakat, her defasında da, kestirmeğe muvaffak olamadı. Her halde, bu iş, Allâh ındır!" dedi. [363]

ibrahim (aleyhisselâm)' ın elindeki bıçağın ağzı, tersine dönmüştü. [364]

O sırada, Yüce Allah tarafından:

"Ey İbrahim! Rüyana, sadâkat gösterdin! işte, sana, oğlunun yerine boğazlayacağıın kurbanlık! Boğazla onu!" buyruldu. [365]

ibrahim (aleyhisselâm), doğrulup bakınca, Cebrail (aleyhisselâm)' ın yanında, iri boynuzlu bir koçun. [366]

veya önünde iri bir dağ tekesinin dikilip durduğunu gördü.

"Kalk yavrucuğum! Sana, bir Fidyeye indi!" dedi.

O teke yi, orada, Mina da kurban etti. [367]

Bu teke'nin, Sebîr dağından inip geldiği rivayet edildiği gibi, iri boynuzlu, güzel bir koç olduğu da, rivayet edilir. [368]

İsmail (aleyhisselâm)' a, Allah tarafından Fidyeye olarak gönderilip kurban edilen koçun iki boynuzu, Kâbe'de, uzun zaman asılı durmuş ve Kâbe'nin Abdullah b. Zübeyr ve Haccac zamanında yanması üzerine, o da, yanmıştır.

Rivayete göre: Koçun kuru başı, Kâbe Oluğunun yanında asılı bulunuyordu. [369]

Ebüttufeyl ile Şa'bî de, Kâbe'de iki boynuzu gördüklerini söylemişlerdir. [370]

Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)' de, Mekke'nin fethinde, Kâbe Anahtarcısı Osman b. Talha'yı çağırıp ona:

"Beytullâha girdiğimde, Beytullahda, iki koç boynuzu gördüm. Onların setrini emretmeyi unuttum. Onları, setr ve görünmez et! Çünkü, Beytullah'da namaz kılını, meşgul eden şeyin bulunması yaraşmaz." buyurmuştur. [371]

Bu boynuz, İbrahim (aleyhisselam)' ın oğluna feda edilmiş olan koça aid olup Abdullah b. Zübeyr, Kâbe'yi yeniden yaptırmak üzere yıktığı zaman, onu, Kâbe'nin duvarında bulmuştu.

Kırmızı çamurla sıvanmış bulunan bu boynuzlara eliyle dokununca, onlar, ufanmış, gitmişlerdir. [372]

Hadîs'in Râvîlerinden Süfyan:

"Bu koç boynuzları, Beytullâh yanına kadar, Beytullâh'ın içinde buluna geldi. Yangında, onlar da, yandı." demiştir. [373]

Kurban Hâdisesinin Kur'an-ı Kerimdeki Açıklaması:

Kurban edilme hâdisesi, Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklanır:

(Saffât: 37/100-113)' de

Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ

"Rabbim, bana salihlerden (bir evlat) ver."

(Saffât: 37/100)

فَبَشِّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ

"Biz onu, halim (yumuşak huylu) bir çocukla müjdeledik."

(Saffât: 37/101)

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ آتِيكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا آتِي أَفْعَلُ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ

"Çocuk onunla beraber iş yapıp koşuşturma çağına erişince, dedi ki: "Oğulcuğum! Rüyamda seni kestiğimi görüyorum. Sen ne düşünürsün (bu konuda)?" (İsmâîl) dedi ki: "Babacığım! Emrolunduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın."

(Saffât: 37/102)

فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ

"İkisi de (Allah'ın emrine) teslim olup (İsmâîl'i) alını üzere yere yatınca,"

(Saffât: 37/103)

وَتَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ

Ona: "Ey İbrâhîm!" diye seslendik.

(Saffât: 37/104)

قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

"(Bu davranışınla) rüyayı tasdik etmiş oldun. Şüphesiz ki biz, muhsinleri/kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışanları böyle mükâfatlandırırız."

(Saffât: 37/105)

إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبْتَلُونَ

"Şüphesiz bu, apaçık bir imtihandı."

(Saffât: 37/106)

وَقَدَيْنَاهُ يَذْبَحٍ عَظِيمٍ

"Biz (İsmâîl'in yerine), büyük bir kurbanlığı fidyeye olarak verdik."

(Saffât: 37/107)

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ

"Sonradan gelecekler arasında (hayırla yâd edilmesi için ona güzel bir nam) bıraktık."

(Saffât: 37/108)

سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ

"Selam olsun İbrâhîm'e."

(Saffât: 37/109)

كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

"Biz, muhsinleri/kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışanları böyle mükâfatlandırırız işte."

(Saffât: 37/110)

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ

"Şüphesiz ki o, iman eden kullarımızdandı."

(Saffât: 37/111)

وَبَشِّرْنَاهُ بِأَسْحَقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ

"Ona, salihlerden bir nebi olarak İshâk'ı müjdeledik."

(Saffât: 37/112)

وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰ اسْحُقِّ وَمِنْ ذُرِّيَّتَيْهِمَا مُّحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ مُّبِينٌ

"Onun ve İshâk'ın üzerine bereket kıldık. İkisinin soyundan muhsin olan/kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışan da vardır. Apaçık bir şekilde nefesine zulmeden de."

(Saffât: 37/113) [374]

Kurban Edilme Hâdisesinin Yahudilerce İshak (aleyhisselâm)' a Mal Edilmek İstenilmesinin Sebebi:

Halîfe Ömer b. Abdul'aziz (vefatı: 101 Hicrî), Müslüman olan bir Yahudî bilginini, Şam'da huzuruna davet edip kendisine:

İbrahim (aleyhisselâm)' a, iki oğlundan, hangisini kurban etmesi emrolunmuş?" diye sormuştu.

O da:

"İsmail'i! Vallahi, ey Mü'minler Emîri! Bunu, Yahudîler de, bilirler. Fakat, onlar, siz Arap cemâatini kıskanırlar: Babanız İsmail'in kurban edilmesi Hakkındaki İlahî emre boyun eğişi ve sabredişi faziletinin Allah tarafından anılışını çekemezler de, kurban emrinin, onun hakkında verilmediğini iddia ederler ve kendilerinin babaları İshak olduğu için, bu husustaki emrin, İshak hakkında verildiğini ileri sürerler." dedi. [375]

Ahd-i Atîk adıyla anılan ve Yahudilerle Hıristiyanlarca Mukaddes sayılan kitapta, her ne kadar, İbrahim (aleyhisselâm)' ın, oğlu İsmail (aleyhisselâm)' ı değil, İshak (aleyhisselâm)' ı kurban etmek istediği kaydedilmekte ise de, Ahd-ı Atîk metinleri üzerinde durulunca, bunun, sonradan bu şekilde sokulduğu anlaşılır.

Tekvin kitabının 16. Babının 15. ve 16. fıkralarında şöyle denir:

"Ve Hâcer'den Abram'a bir oğul olup Abram dahi kendine Hâcer'den doğan oğlana İsmail tesmiye eyledi. Ve Hâcer'den Abram'a, İsmail doğduğu vakit, Abram, seksen altı yaşında idi."

Tekvin kitabının 21. Babının 5. fıkrasında da:

"Ve İbrahim, oğlu İshak'ın doğduğunda 100 yaşında idi." denilmektedir.

Tekvin kitabının 22. Babının 2, 10,11,12,15 ve 16. fıkralarında ise:

"ve Allah: Şimdi biricik oğlunu, yâni sevdiğin İshak ı alıp Meriya diyarına git ve anı orada sana söyleyeceğim dağların birisi üzerinde onu yakılacak kurban olarak takdim eyle!" dedi.

Bundan sonra İbrahim, oğlunu boğazlamak için, elini uzatıp bıçağı aldıktaki, Rabb'in Meleği: İbrahim! İbrahim! diye semâdan ana nida eyledi.

O dahi: Lebbeyk! dedi.

Melek dahi: elini, çocuğa uzatma ve ana bir şey yapma. Zira, Biricik oğlunu benden diriğ etmediğinden, Allah'dan korkar idüğünü şimdi bildim! dedi."

"Ve Rabb'in Meleği ikinci defa olarak semadan İbrahim'e nida idüp Rab buyurur ki: Zâtım için yemin ettüm sen bu nesneyi işleyüp Biricik oğlunu benden diriğ etmediğün için.." denilmektedir.

İbrahim (aleyhisselâm)' ın, iki oğlundan ikincisi olan İshak (aleyhisselâm)' ın, İsmail (aleyhisselâm)' dan 14 yıl sonra doğmuş bulunduğu göz önünde tutulunca, İbrahim (aleyhisselâm)' a verilen kurban emrindeki (biricik oğlunu) tâbirinin, ancak, İsmail (aleyhisselâm) hakkında kullanılması doğru ve yerinde olur.

Fakat, İsmail (aleyhisselâm) mevcut iken, İshak (aleyhisselâm) hakkında (biricik oğlunu) denilebileceği kabul edilemez.

Esasen, 22. Babın 2, fıkrasının metninde de (biricik oğlunu) denildikten sonra (yâni sevdiğin İshak ı) denilerek İshak isminin metne tefsir yolu ile katıldığı açıkça görülür.

Yine aynı fıkrada Kurban mahalli olarak Meriya sözü zikredilmektedir.

Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem):

"Mekke'nin bütün caddeleri, yollar ve Mina'nın her tarafı kurban kesme yeridir" buyurduğu gibi. [376],

Umre kurban'ı için de:

"İşte, burası, kesim yeri!" buyurarak Merve tepeciğini göstermiştir. [377]

Asmaî (122-213 Hicrî), der ki:

"Ebû Amr b. Alâ'dan (70-154), Kurbanlığın İsmâil'mi, yoksa, İshak mı? olduğunu, sordum.

Bana: (Ey Asmaî! Senin aklın nerede ?) İshak, ne zaman Mekke´de bulundu ki ? Mekke´de bulunan, ancak, İsmail´di ve babası ile birlikte Beytullâh´ı yapan da, O, idi. Kurban kesim yeri de, Mekke'dedir. dedi." [378]

İsmail (aleyhisselâm)' ın Ok Atıcılığı, Avcılığı:

İsmail (aleyhisselâm); Cürhümîlerin çocukları ile büyümüş, onlardan, ok atmayı da, öğrenmişti. [379]

Yiğitlik çağına bastığı zaman, Allah, ona, Arap Yay´ını verdi. Onunla, ok atar, attığını, vururdu. [380]

Eşlem kabilesinden bir cemâat, yarış için ok atışırken, Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), yanlarına varıp onlara:

"Ey İsmail oğullan! Ok atınız! Sizin Atanız da, mahir bir ok atıcı idi!" buyurmuştur. [381]

Cürhümîler, Mekke´de, av etiyle geçinirlerdi.

Bunun için, Mekke Hareminin dışına çıkarak avlanırlardı. İsmail (aleyhisselâm) da, onlarla birlikte çıkar, avlanırdı. [382]

Kendisi; av avlamağa, av silahiyle seğırtmeğe, sıçramağa, yarıp yırtmağa, parçalamağa, öldürmeğe, avları, okla vurup düşürmeğe çok düşkündü. [383]

İsmail (aleyhisselâm)' ın Davarcılığı:

Cürhümîler, Mekke´ye gelip yerleştikleri zaman, İsmail (aleyhisselâm)´ a yedi tane dişi keçi vermişlerdi ki, İsmail (aleyhisselâm)' ın ilk malı, bu olmuştur. [384]

İsmail (aleyhisselâm)' ın davarları, Harem sınırları içinde yayılırlar, Harem sınırlarını, aşmazlardı. Yayıla yayıla her taraftan Harem sınırlarına kadar varırlar, oradan topluca geri dönerlerdi. [385]

İsmail (aleyhisselâm)' ın Atçılığı Ve Ata Biniciliği:

İsmail (aleyhisselâm); ok atıcılıkta olduğu gibi, ata binicilikte de, çok mahirdi. Yabanî atları yakalayıp ehlileştirilen ve onlara binen ilk insandı.

Ondan önce, vahşî hayvanlara binilmez ve binilemezdi. [386]

Yüce Allah, ona, denizden yüz at çıkarıp sevk etmişti. Ehlileştirdiği atlar, geceleri, kendi başlarına, istedikleri gibi yayılırlar, sonra, Allah, onları, ona doğru sürer, atlar, İsmail (aleyhisselâm)' ın kapısının

önünde sabahlarıydı.

Kendisi ve oğulları, tutup üzerine binmedik at bırakmamışlardı. [387]

Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmaktadır:

"At. edininiz! Onu, mîras olarak alınız ve mîras olarak bırakınız! Çünkü. bu. size, Babanız İsmail'in mirasıdır!" buyurmuştur. [388]

İsmail (aleyhisselâm)' ın Sünnet Oluşu Ve Arapça Öğrenişi:

Rivayete göre İsmail (aleyhisselâm), 13 yaşında iken Sünnet oldu. [389]

Cürhümîlerden, Arapçayı öğrendi.

(Buharî-Sahih c.4,s.115, ibn.Kuteybe-Maarif s.16, Belazürî-Ensab. c.1,s.6, Ibn.Esîr-Kâmil c.1,s.104, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.) [390]

Arapçayı öğrendiği zaman, 13 yaşında olup İbrahim (aleyhisselâm)' ın oğullarından Hicaz'da Arapça konuşan. [391],

dili, açık ve düzgün Arapçaya döndürülen, ilk kimse idi.

Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)' e

Sahâbîleri:

"Yâ Resûlallâh! Sen, bizim dilce, en fasâhatlımız ve ifâdece, en açık ifadelimiz nasıl oldun?" diye sormuşlardı.

Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur:

"Arapça, bozulmağa yüz tutunca, Cebrail, Babam İsmail (Aleyhisselâm)'in lügatini, kendisinin konuştuğu gibi yepyeni ve taze olarak getirip bana telkin etti." buyurmuştur. [392]

Âdem (aleyhisselâm) ile Şit (Şis), İdris ve Nuh (aleyhisselâm)' ların dilleri Süryanca idi. [393]

Tufandan sonra, Bâbil'de toplanmış olan insanlar da, Süryanca konuşurlardı. [394]

İbrahim (aleyhisselâm) ise, Kûsa'dan ayrılıp Fırttan geçince, Yüce Allah tarafından, İbranca konuşmağa

başlamıştı. [395]

İsmail (aleyhisselâm)' ın Evlenişi Ve Hazret-i Hâcer'in Vefatı:

İsmail (aleyhisselâm), Erginlik çağına basmıştı. [396]

Mekke çevresinde oturan İmlaklardan bir kızla evlendi. İsmail (aleyhisselâm)' ın, ondan, çocuğu olmadı. [397]

Kadın, Sa'd'ın kızı Cedda. [398]

veya Saîd b. Üsâme'nin kızı Umâre idi. [399]

Rivayete göre İsmail (aleyhisselâm), 20 yaşında iken, annesi Hazret-i Hâcer, vefat etti. O zaman, Hazret-i Hâcer, 90 yaşlarında idi. İsmail (aleyhisselâm), annesini, (bu gün, Kâbe'nin bitişiğinde yarım dâire şeklinde bir duvarla çevrili) Hicr diye anılan mübarek yere gömdü. [400]

İbrahim (aleyhisselâm)' ın Oğlunu Ve Ailesini Görmeye Gelişi:

Bu sırada İbrahim (aleyhisselâm), Hazret-i Hâcer ile oğlunu gidip görmek için, zevcesi Hazret-i Sâre'den izin istedi. O da, Hazret-i Hâcer'in evine inip kalmamak şartıyla izin verince, İbrahim (aleyhisselâm), Mekke'ye geldi. [401]

İbrahim (aleyhisselâm), Mekke'ye geldiği zaman, İsmail (aleyhisselâm), Umâre adındaki kadınla evli. [402],

Hazret-i Hâcer de, vefat etmiş bulunuyordu.

(Buharî-Sahih c.4,s.115, Sâlebî-Arais s.83, ibn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.) [403].

İbrahim (aleyhisselâm), İsmail (aleyhisselâm)' ın evini, sordu. Gösterdiler. İsmail (aleyhisselâm)' ı, evinde bulamadı. [404]

İsmail (aleyhisselâm)' ın karısına selâm verdi.

"İsmail, nerede?"

(Buharî-Sahih C.4.S.115,117.) [405]

"Sahibin, nerede?" diye sordu.

Umâre:

"Buralarda yok! Avlanmağa gitti. [406]

Bizim için, rızık aramağa, avlanmağa çıktı." dedi.

(Buharî-Sahih c.4,s.115,117.) [407]

İsmail (aleyhisselâm), Harem sınırının dışına çıkar, avlandıktan sonra, dönerdi. [408]

Umâre, kaba, katı, kötü huylu bir kadındı. [409]

İbrahim (aleyhisselâm), ona:

"Evinde konukluk var mı? Yiyecek, içecek var mı?" diye sordu.

Umâre:

Umâre: "Yanımda, ne bir şey, ne de, bir Kimsem var!" dedi. [410]

İbrahim (aleyhisselâm): "Geçiminiz, durumunuz nasıldır?" diye sordu.

Umâre:

"Biz, çok kötü bir durumdayız. Son derecede darlık ve sıkıntı içindeyiz!" diyerek şikâyetlendi.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Kocan, gelince, ona, benden selâm söyle!

(Buharî-Sahih c.4,s.115, Sâlebî-Arais s.83, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s.324, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104) [411]

(Buraya, bir ihtiyar, geldi. Kendisinin sıfatı: şöyle şöyledir.

O, sana:

Ben, senin kapının eşğine razı değilim! [412]

Kapısının eşğini, değiştirsin! diyor, de!" dedi.

(Buharî-Sahih c.4,s.115, Taberî-Tarih c.1 ,s.132, Sâlebî-Arais s.83, Beyhakî-Delailünnübüvve v.1,s.324, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.) [413]

Dönüp Şam'a gitti. [414]

İsmail (aleyhisselâm)' ın, evine geldikçe, ailesine:

"Benden sonra, size bir gelen oldu mu?" diye sormak âdet idi. [415]

İsmail (aleyhisselâm), eve gelince.

(Buharî-Sahih c.4,s.115, Taberî-Tarih c.1,s.131, Salebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.) [416],

bir şeyler, sezdi.

(Buharî-Sahih c.4,s.115.) [417]

Babasının kokusunu aldı, [418]

da, karısına: "Sana, bir kimse geldi mi?" diye sordu.

Umâre:

"Evet! Bir ihtiyar geldi ki, şöyle şöyle idi."

(Buharî-Sahih c.4,s.115, Taberî-Tarih c.1,s.132, Sâlebî-Arais s.83, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s.325, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s. 104 .) [419]

diyerek İbrahim (aleyhisselâm)' ın hal ve şanını istihfaf (küçümseme) eder bir tavırla anlattı. [420]

"Seni, sordu. Haber verdim. Geçimimizin nasıl olduğunu, sordu. Çok darlık ve sıkıntı içinde bulunduğumuzu, haber verdim." dedi.

İsmail (aleyhisselâm):

"Sana, bir şey vasiyyet, bir söz tevdi etti mi?

(Buharî-Sahih c.4,s.115, Beyhakî-delailünnübüvve c.1,s.325.) [421]

Sana, ne söyledi?" diye sordu. [422]

Umâre:

Evet! âfnai Selâm söy|ememi ve (Kapının eşiğini, değiştir!" dememi bana emretti.

(Buharî-Sahih c.1,s.115, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s.325.) [423]

(Kocana, selâm söyle! Kendisine, kapısının eşiğini değiştirsin de! dedi. [424]

İsmail (aleyhisselâm):

"İşte, o, benim Babamdır. Senden ayrılmamı, bana, emretmiştir.

(Buharî-Sahih c.4,s.115, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s.325.) [425]

Sen, benim evimin eşiğisin!" [426]

diyerek Umâre'yi boşadı.

(Buharî-Sahih c.4,s.115, Taberî-Tarih c.1,s.132, Salebi s.83, Beyhakî s.325, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.) [427].

Umâre'yi, babasının evine gönderdi. [428]

İsmail (aleyhisselâm)' ın Tekrar Evlenişi:

Rivayete göre İbrahim (aleyhisselâm), İsmail (aleyhisselâm)' ı görmeğe geldiğinde, Araplardan Mudad b. Amr. Cürhümîlerin, açık ve güzel Arapça konuştuklarını, İsmail (aleyhisselâm)' ın da, onların dilini öğrendiğini görüp onlardan bir kızla evlenmesini, oğuna, emir ve tavsiye etti. [429]

Bunun üzerine, İsmail (aleyhisselâm), Mudad b. Amr'ın kızını görüp beğendi ve babasından istedi. [430]

Onunla, evlendi. [431]

Kızın ismi Rale. [432]

veya Seyyide. [433]

olup kendisi, güler yüzlü, tatlı dilli, güzel huylu ve nezaketli bir kadındı. [434]

İbrahim (aleyhisselâm)' ın Mekke ´ye Tekrar Gelişi:

İbrahim (aleyhisselâm); Yüce Allah ´ın dilediği kadar Şam ´da oturduktan sonra [435],

Mekke ´ye gitmek ve İsmail (aleyhisselâm)' ı görmek üzere, zevcesi Hazret-i Sâre' den izin istedi. O da, İsmail (aleyhisselâm)' ın evine inip kalmamak şartı ile, kendisine izin verdi.

İbrahim (aleyhisselâm), Mekke ´ye gelince, İsmail (aleyhisselâm)' ın kapısının önüne kadar vardı. [436]

İsmail (aleyhisselâm)' ı, yine, evde bulamadı. [437]

Evde, İsmail (aleyhisselâm)' ın ikinci hanımını buldu. Kapının önünde durup ona selâm verdi.

O da, İbrahim (aleyhisselâm)' ın selâmına karşılık verdi. [438]

İbrahim (aleyhisselâm):

"Kocan, nerede? [439]

Nereye gitti?" diye sordu.

Rale:

"Av avlamağa. [440],

rızkımızı, aramağa gitti." dedi.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Nasılsınız? Geçiminiz, hal ve şanınız iyi mi?" diye sordu.

Rale:

"Biz, iyilik, bolluk ve mutluluk içindeyiz!" diyerek Allah'a hamd ü sena etti. [441]

"Kendisi, inşâallâh, şimdi gelir. Allah, seni, Rahmetiyle esirgesin! [442]

İnsende, bir şeyler, yesen, içsen olmaz mı?" dedi. [443]

İbrahim (aleyhisselâm):

"Evinde, konuk, yer bulur mu?" diye sordu.

Rale:

"Evet! Bulur!" dedi. [444]

İbrahim (aleyhisselâm):

"Yiyeceğiniz, nedir?" diye sordu.

Rale:

"Ettir!" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm):

"İçeceğiniz, nedir?" diye sordu.

Rale:

"Sudur!" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Allah'ım! Bunlara, etlerini ve sularını, bereketli kıl!" diyerek dua etti. [445]

İşte, İbrahim (aleyhisselâm)'ın bu duası bereketileydir ki, et ile su, Mekke'den başka yerlerde, Mekke'de olduğu kadar, hiç kimsenin sağlığı ile uyarlılık arz etmez. [446]

Başka yerlerde, muhakkak, karın ağrıtır. [447]

Eğer, o gün, evlerinde ekmek veya buğday, veya arpa veya hurma duası yapmış olsaydı, Mekke, Allah'ın, yerlerinden, buğdayı, arpası, hurması en bol bir yer olur. [448],

yerlerin, ziraat'a en elverişlisi bulunurdu. [449]

İbrahim (aleyhisselam), Mekke'den ayrılacağı sırada,

Rale: İnde, başını, yıkayayım?" dedi.

İbrahim (aleyhisselam), inmeyip Makam-ı İbrahim diye anılan İskele taşının yanına vardı. Taşın üzerine ayağını bastı. Taşta, ayağının izi kaldı.

Rale; İbrahim (aleyhisselam)'ın önce başının sağ tarafını, sonra da, sol tarafını su döküp yıkadı. [450]

İbrahim (aleyhisselam):

Rale'ye:

"Kocan geldiği zaman, ona benden selâm söyle! [451]

Artık, kapının eşiği, doğrulmuş bulunuyordur. [452]

Kapının eşiğini, iyi tut! [453]

Senden sonra bir ihtiyar geldi. Kapının eşiğini, iyi buldum. Artık, onda karar kılın! [454]

O, sana, kapının eşiğini iyi tutmanı emrediyor! de!" dedi. [455]

İsmail (aleyhisselam), eve gelince, Babasının kokusunu, aldı. [456]

Rale'ye:

"Sana, bir kimse geldi mi?" diye sordu.

O da:

"Evet! [457]

Güzel yüzlü. [458],

insanların en güzel yüzüsü ve en hoş kokulusu olan bir ihtiyar Zat geldi. Bana, şöyle şöyle söyledi. Sana da, şöyle şöyle söyledi. Başını, yıkadım. İşte, Makam üzerinde de, ayaklarının izi var!" [459]

diyerek İbrahim (aleyhisselâm)' ı, övdü. [460]

İsmail (aleyhisselâm), Babasının ayak bastığı taşı, gidip öptü. [461]

Rale:

"Seni, benden sordu. Nereye gittiğini, kendisine haber verdim. Benden, geçimimizin nasıl olduğunu sordu. (Biz, hayır ve iyilik içindeyiz!) diye haber verdim." dedi.

İsmail (aleyhisselâm):

"Bana, bir şey tavsiye etti mi?" diye sordu.

Rale:

"Evet!" dedi. [462]

İsmail (aleyhisselâm):

"Sana, ne söyledi?" diye sordu.

Rale:

"Bana, dedi ki: (Kocan, geldiği zaman, kendisine, selâm söyle: artık kapının eşiği, düzelmiştir!) de!
[463]

Sana, selâm söylüyor ve kapının eşiğini, iyi tutmanı emrediyor!" dedi.

İsmail (aleyhisselâm):

"İşte, o, benim Babam İbrahim (aleyhisselâm)' dır. [464]

Sen de, eşiğimsin.

Seni, boşamayıp tutmamı, bana, emretmektedir!" dedi. [465]

İbrahim (aleyhisselâm)' ın, İsmail (aleyhisselâm) ile Birlikte Kâbe'yi İnşa Etmeleri:

İbrahim (aleyhisselâm); Yüce Allah' ın, dilediği kadar Şam' da kaldıktan sonra, Mekke' ye geldi.

(Buharî-Sahih c.4 s.115, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.59, Beyhakı-Delailunnubuvve c.1,s.325.)
[466],

İsmail (aleyhisselâm)' ı, buldu. [467]

fev ldA. [468]

O zaman, İsmail (aleyhisselâm), 30 yaşında bulunuyordu. [469]

ismail (aleyhisselâm), Zemzem kuyusunun arka tarafında büyük bir ağacın altında okunu yontup düzeltmekte idi.

İsmail (aleyhisselâm), Babasını, görünce, ayağa kalkıp ona doğru vardı.

Bir babanın, oğluna, oğlunun da, babasına yaptığı gibi, birbirlerine iştihakla sarıldılar, kucaklaştılar, öpüştüler.

(Buharî-Sahih C.4.S.116, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.59-60, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.326.)
[470]

İkisi de, sevinçlerinden, öyle ağladılar ki, onların ağıtına, kuşlar bile katıldılar. [471]

İbrahim (aleyhisselâm):

"Ey İsmail! Yüce Allah, bana, önemli bir iş emretti." dedi.

İsmail (aleyhisselâm):

"Rabb' ın, sana, ne emretti ise, onu, hemen yerine getir!" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Sen, bana, bu işte yardım edeceksin." dedi.

İsmail (aleyhisseiâm):

"Ben, sana, yardım ederim." dedi.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Yüce Allah, orada.

(Buharî-Sahih c.4,s.116, Ezrakî c.İ,s.59, Beyhakî c.1,s.326.) [472],

Kendisi için. [473],

bir Beyt yapmamı, bana emretti." dedi.

(Buharî c.4,s.116, Ezrakî c.1,s.59, Beyhakî c.1,s.326.) [474]

İsmail (aleyhisselâm):

"Nerede?" diye sordu. [475]

İbrahim (aleyhisselâm); çevresinden yüksekçe bulunan.

(Buharî c.4,s.116, Ezrakî c.1,s.59.) [476],

gelen sellerin basamadığı, üzeri ufak taşlı. [477]

bir tümseğe işaret etti: "İşte, orada!" dedi.

(Buharî-Sahih c.4,s.116, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.59.) [478]

İkisi birlikte Kâbe'nin temellerini kazmağa başladılar.

Âdem (aleyhisselâm)'ın yapısının temeline kadar indiler. Temelde, her birini, ancak, otuz adamın kaldıracabileceği veya kaldıramayacağı büyüklükte ve ağırlıkta taşlara rastladılar. Kâbe'yi, o temel üzerinde yapmağa başladılar. [479]

İsmail (aleyhisselâm), taş taşıyor, İbrahim (aleyhisselâm) da, duvarları, örmeğe devam ediyordu.

(Buharî c.4,s.116, Ezrakî c.1,s.59, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.326.) [480]

Duvarlar, yükselince, İbrahim (aleyhisselâm)' ın, uzanıp yerden taş alması ve onu, duvara kaldırması, güçleşti. [481]

Bunun üzerine, İsmail (aleyhisselâm), bu gün (Makam-ı İbrahim) diye anılan taşı getirip İbrahim (aleyhisselâm)' ın ayağının altına (iskele gibi) koydu.

İbrahim (aleyhisselâm) da, onun üzerine dikilerek yapı işine devam etti.

(Buharî-Sahih c.4,s.116, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.326.) [482]

Beytullâh' ın yapısı sona erinceye kadar bu taş, köşelerde dolaştırıldı, durdu. İbrahim (aleyhisselâm), bu taşın üzerinde durmuş olduğu içindir ki, ona (Makam-ı İbrahim) ismi verildi. [483]

İbrahim (aleyhisselâm), yapar, İsmail (aleyhisselâm) da, ona, taş sunarken.

(Buharî-Sahih c.4,s.116, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.326.) [484]

"Ey Rabb'imiz! Tarafımızdan (kulluk armağanı olarak sunulan) şu hizmeti, kabul buyur! Şüphe yok ki, her şeyi, hakkıyla bilen Sensin Sen!" diyerek dua ederlerdi.

(Buharî c.4,s.116, Ezrakî c.1,s.59, Beyhakî-Delâil c.1,s.326.) [485]

İbrahim (aleyhisselâm), yapı işini ilerletip bugün, Hacerülesved'in bulunduğu yere yaklaştığı zaman, İsmail (aleyhisselâm)' a:

"Bana, bir Taş getir ki, insanların, Kâbe'yi, oradan tavafa başlamalarına bir alâmet ve nişan olsun!" dedi.

İsmail (aleyhisselâm), bir taş bulup getirdi. Fakat, İbrahim (aleyhisselâm), onu, beğenmedi. [486]

Cebrail (aleyhisselâm), Hacerülesved'i getirdi ki, Yüce Allah, Tûfan'da onu, Ebû Kubeys dağında muhafaza etmişti. [487]

İsmail (aleyhisselâm), onu, görünce:

"Babacığım! Sana, nereden geldi bu?" diye sordu.

İbrahim (aleyhisselâm):

"Cebrail, getirdi!" dedi.

Hacerülesved'î, duvardaki yerine, Cebrail (aleyhisselâm), yerleştirdi. [488]

Rivayete göre: Âdem (aleyhisselâm), Cennetten çıkarken, Hacerülesvedî yanında getirmiş, onu, Mekke'de yapacağı Beyt'e yerleştirmesi, Allah tarafından, kendisine emredilmişti. [489]

Hacerülesved; Cennetten çıktığı zaman, kardan daha ak olduğu halde Âdem oğullarının müşrik olanları, onu, günahları ile karartmışlar.

(Ahmed b.Hanbel-Müsned c.1,s.307, Tirmizî-Sünen c.3,s.294, Dârimî-Sünen c.1,s.372, ibn.Mâce-Sünen c.2,s.982.) [490],

Cahiliyet ve İslâmiyet devrinde birbiri ardınca vuku bulan yangınlar da, onu, daha kara bir hale getirmiştir. [491]

Hacerülesved; Kıyamet gününde, iki görür göz ve konuşur dil haline gelip dünya'da kendisini İstilâm edenler lehinde şهادette bulunacaktır.

(Ahmed b.Hanbel-Müsned c.1,s.307, Tirmizî-Sünen c.3,s.294, Dârimî-Sünen c.1,s.372, ibn.Mâce-Sünen c.2,s.982.) [492]

İbrahim (aleyhisselâm) ile İsmail (aleyhisselâm), Kâbe'yi yaparlarken, Cürhüm D. Hûd (Âbir) b. Sebe', b. Yaktan'ın çocuklarından yardım istemişler, onlar da yardım etmişlerdir. [493]

İbrahim (aleyhisselâm); Kâbe'nin yüksekliğini: dokuz arşın;

Uzunluğunu cephede: Hacerülesved Rükününden Hatim'in yanındaki Şam Rükününe kadar otuz iki arşın;

Enini: Şam Rükünü ile Garb Rükünü arasında yirmi iki arşın;

Arka taraftan, Garb Rükünü ile Yemen Rükünü arasını otuz bir arşın;

Yemen tarafındaki cephenin enini: Hacerülesved Rükününden Yemen Rükününe kadar Yirmi arşın yaptı.

Dört köşeli olduğu için, Beytullâh'a: Kâbe denildi.

Âdem (aleyhisselâm)'in yaptığı Kâbe'nin temeli de, aynen böyle idi.

İbrahim (aleyhisselâm), Kâbe´ye, yer seviyesinde bir kapı yeri bırakmıştı. Tübbaulhımyerî gelip kilidli ve halkalı bir kapı taktırıncaya kadar, Kâbe, kapısız kaldı.

Tübbâ Kâbe´ye, tam bir örtü de, örttürdü ve Kâbe'nin yanında kurban da, kesti. [494]

İbrahim (aleyhisselâm), Kâbe´ye ne tavan yaptı, ne de, Kâbe´nin inşasında çamur kullandı.

Sâdece, taşları, birbiri üzerine dizdi. [495]

İbrahim (aleyhisselâm) ile Oğlunun İlk Haccı Ve İnsanların Hacca Çağrılışı:

Kâbe yapılıp tamamlanınca, Cebrail (aleyhisselâm), geldi, İbrahim (aleyhisselâm)' a: "Onu tavaf et!" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm) ile İsmail (aleyhisselâm), her tavafta Hacerül Esved´i, İstılâm etmek suretiyle Kâbe´yi, yedi kerre tavaf ettiler. Makam-ı İbrahim´in arkasında ikişer rekât namaz kıldılar.

Cebrail (aleyhisselâm); Safa ile Merve, Mina, Müzdelife ve Arafatta yapılacak Hacc amellerinin hepsini onlara gösterdi, ve öğretti. Akabe Cemresine vardıkları zaman, orada, Şeytan görüldü.

Cebrail (aleyhisselâm), İbrahim (aleyhisselâm)' a:

"Tekbir getir ve taş at ona!" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm), birer birer yedi kerre tekbir getirerek taş attı. Şeytan, kayboldu. Şeytan, orta Cemre´de de, görüldü.

Cebrail (aleyhisselâm), yine:

"Tekbir getir ve taş at ona!" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm), yine yedi kere, birer birer Tekbir getirerek taş attı. Şeytan, kayboldu. Şeytan, en son Cemre´de de, tekrar görüldü.

Cebrail (aleyhisselâm), İbrahim (aleyhisselâm)' a:

"Tekbir getir ve taş at ona!" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm), yedi Tekbirle ona yedi taş daha attı. Şeytan kayboldu.

Aîşe (radiyallahu anhümâ)' nın bildirdiğine göre:
Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmaktadır:

"Kabe'yi Tavaf, Safa ile Merve arasında Say etmek ve Cemreleri atmak, ancak, Zikrullâhı ikame ve tesbit için teşri' kılınmıştır." buyurmuştur.

(Ahmed b.Hanbel-Müsned c.6,s.75,139.) [496]

Bundan sonra, İbrahim (aleyhisselâm), Cebrail (aleyhisselâm) ile birlikte Meş'ar-ı Haram'a, daha sonra da, Arafat'a gitti.

Cebrail (aleyhisselâm), orada, İbrahim (aleyhisselâm)' a:

"Gösterdiğim Hacc amellerini öğrendin mi?" diye üç kere sordu.

İbrahim (aleyhisselâm) da, her soruşunda "Evet!" dedi.

Bunun için, oraya Arafat denildi. [497]

Cebrail (aleyhisselâm), İbrahim (aleyhisselâm)' a:

"Haccı, insanlara seslenerek bildir!" dedi.

İbrahim (aleyhisselâm): "Ne diyerek bildireyim?" diye sordu.

Cebrail (aleyhisselâm):

"Ey insanlar! Rabb'inizin dâvetine icabet ediniz! diye seslenerek bildir!" dedi ve bunu, üç kere tekrarladı. [498]

İbrahim (aleyhisselâm), Yüce Allâh'a:

"Yâ Rab! Benim sesim, insanlara nasıl yetişebilir?" diye sordu.

Yüce Allah (Azze ve Celle):

"Sen, seslen! Onu, insanlara eriştirmek, bana düşer!" buyurdu. [499]

İbrahim (aleyhisselâm), Makam-ı İbrahim diye anılan İskele taşının üzerine dikildi. [500]

Taş, yüксеle yüксеle, dağlardan uzun ve boylu oldu. [501]

O zaman; ovası, dağı, karası, denizi, insanı ve cinni ile bütün yeryüzü daraldı, sürüldü, derlenip toplandı, İbrahim (aleyhisselâm) da, parmaklarını, kulaklarına tıkadı. Sağa, sola, doğuya ve batıya doğru yönelip. [502]

"Ey insanlar! Rabb ´iniz, bir Beyt, edindi ve onu, Hacc etmenizi, size, emrediyor! [503]

Ey insanlar! Artık Beyt ´e (Kâbe ´ye), Hacc etmeniz, size Farz kılındı. [504]

Ey Allah ´ın kulları! Allah ´a itaat ediniz!

Ey Allah ´ın kulları! Allah ´ın. [505],

Rabb ´inizin. [506]

dâvetine icabet ediniz!" [507]

diyerek seslendi. [508]

İbrahim (aleyhisselâm)' in sesini işiten her şeyden, taştan, ağaçtan, tepeden, topraktan. [509],

her taraftan. [510]

"Lebbeyk! Allah ´ım Buyur! Emrine amadeyiz? Sana, itaat ediyoruz Allah ´ım!" sesleri yükseldi. [511]

İbrahim (aleyhisselâm)' in dâvetine, insanlardan, ilk icabet edenler, Cürhümîler. oldu. [512]

İbrahim (aleyhisselâm) ile oğlu İsmail (aleyhisselâm), o zaman Mekke ´de bulunan Cürhümî halkıyla birlikte Haccettiler. İbrahim (aleyhisselâm); Mina ´da: öğle, ikindi, Akşam ve yatsı namazlarını, kıldırdı. Geceyi, orada geçirdi. Sabah namazını da, orada kıldırdıktan sonra hep birlikte Nemire ´ye gittiler. Arafat ´ta, bu gün (İbrahim Mescidi)' nin bulunduğu yerde, öğle vaktinde, öğle ile ikindi namazını bir arada kıldırdı. Sonra, halkı, Arafat ´taki Vakfe yerine götürü Vakfe yaptırdı. Güneş, batarken, onları, hep birlikte Müzdelife ´ye getirdi. Orada, akşamla yatsı namazını, yatsı vaktinde kıldırdı ve orada kalındı. Sabah namazını, erkence kıldırdıktan ve Müzdelife Vakfesini de, yaptırdıktan sonra, halkı, Mina ´ya getirdi. Cemrelerin, nasıl atılacağını, onlara, gösterip öğretti. Bütün Hacc amellerini yaptırdıktan sonra, kendisi, dönüp Şam ´a gitti.

İbrahim (aleyhisselâm); her yıl, Mekke´ye gelir, Hacc ederdi. İbrahim (aleyhisselâm)' ın zevcesi Hazret-i Sâre ile oğlu İshak (aleyhisselâm) da, Şam´dan gelip Hacc Farîzasını yerine getirmişlerdir.

İbrahim (aleyhisselâm)' dan sonraki Peygamber ve mü´min olan ümmetleri de, Mekke´ye gelip Hacc etmişlerdir. Ümmetleri helak olan Peygamberler, Mekke´ye gelirler, ömürlerinin sonuna kadar, orada, Allah´a ibâdet ve tâatla meşgul olurlardı. Böylelikle Hacca gelip vefat eden Peygamberlerden doksan dokuzunun, Makam-ı İbrahim ile Zemzem arasındaki yerde gömülü bulunduğu ve yetmiş Peygamberin, Mina´daki Mescid´de namaz kıldıkları da, rivayet edilir. [513]

Hacc Emirliği:

Mes´ûdî (vefatı 346 Hicrî); Hicret´in sekizinci yılından, üç yüz otuz altıncı yılına kadar Hacc Emiri olarak, halka, kimler tarafından Hacc yaptırılmış olduğunu, sırası ile kayd eder. [514]

Kur´ân-ı Kerimin Kâbe Hakkındaki Açıklaması:

Kâbe, Kâbe´nin yapılışı, İbrahim ve İsmail (aleyhisselâm)' ların, Yüce Allâh´dan dilekleri ve Hacc´ın, insanlara îlânı. Kur´ân-ı Kerim´de şöyle açıklanır:

Onda, açık alâmetler, Makam-ı İbrahim vardır. Kim, oraya girerse, (taarruzdan) emîn olur.

Ona, bir yol bulabilenlerin, Beyt´i, Hacc ve Ziyaret etmesi, Allâhın, insanlar üzerinde bir hakkıdır.

Kim, bu hakkı, inkâr eder, tanımazsa, şüphe yok ki, Allah, bütün âlemlerden ganî ve müstağnidir.

(Âl-i İmran: 96-97)' de

Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ

"Şüphesiz ki insanlar için yeryüzünde kurulmuş ilk ev, Mekke'deki mübarek ve âlemlere hidayet olan (Kâbe'dir)."

(Âl-i İmran: 3/96)

فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

"Onun içinde apaçık ayetler ve İbrâhîm'in makamı vardır. Kim oraya girerse emniyettedir. Ona yol bulanlara/güç yetirenlere (Allah'ın hakkı olarak) evi haccetmeleri farzdır. Kim de inkâr ederse şüphesiz ki Allah, âlemlere ihtiyacı olmayandır."

(Âl-i İmran: 3/97) [515]

Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"Onlara azap edecek olursan hiç şüphesiz onlar, senin kullarıdır. Şayet onları bağışlarsan şüphesiz ki sen, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz ve (hüküm ve hikmet sahibi olan) El-Hakîm'sin."

(Mâide: 5/118)

(Bakara: 2/127-129)' da

Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

"(Hatırlayın!) Hani İbrâhîm ve İsmâîl, Kâbe'nin temellerini yükseltiyor, (bir yandan da şöyle dua ediyorlardı): "Rabbimiz bu ameli bizden kabul buyur. Şüphesiz ki sen, (işiten ve dualara icabet eden) Es-Semî' ve (her şeyi bilen) El-Alîm'sin."

(Bakara: 2/127)

Bir yandan salih amel yapmak diğer yandan kabul olması için Allah (Azze ve Celle)' ye içtenlikle yakarmak kulluğun özünü oluşturur. Amele güvenerek duayı, duaya güvenerek de ameli terk etmek ise Allah (Azze ve Celle)' nin razı olacağı bir kulluk değildir.

Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

"Rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş iki kul ve soyumuz içinden de sadece sana teslim olan bir ümmet kıl! Nasıl ibadet/hac edeceğimizi bize göster! Tevbelerimizi kabul et. Şüphesiz ki sen, (tevbeye muvaffak kılan, tevbeleri çokça kabul eden) Et-Tevvâb ve (kullarına karşı en merhametli olan) Er-Rahîm'sin."

(Bakara: 2/128)

رَبَّنَا وَإِنَعْتُ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْنَهُمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"Rabbimiz! Onların arasından kendilerine senin ayetlerini okuyan, Kitab'ı ve hikmeti öğreten ve onları arındıran bir resûl gönder. Şüphesiz ki sen, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz ve (hüküm ve hikmet sahibi olan) El-Hakîm'sin."

(Bakara: 2/129) [516]

Her Müslim'in vazifesi; Allah (Azze ve Celle)' nin ayetlerini okumak, Kitab'ı ve hikmeti öğrenmek ve nefsin fücürundan arınmak için çaba göstermek olmalıdır.

"Bizim, Beyt'i (Kâbe'yi), insanlar için, bir toplanma, sevabalma, emniyet ve selâmet bulma yeri yapmış olduğumuzu hatırlayınız!

Makam-ı İbrahim'i, namazgah edininiz! İbrahim ile İsmail'e:

Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّينَ وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ

(Hatırlayın!) Hani biz evi/Kâbe'yi insanlar için toplanma yeri ve güvenli bir bölge kılmıştık. Ve onlara, "İbrâhîm'in makamını (namaz kılacağınız) bir namazgâh edinin." (diye emretmiştik.) İbrâhîm ve İsmâîl'e, "Benim evimi tavaf edenler, itikâfta kalanlar, rükû ve secde edenler için temizleyin." diye emretmiştik.

(Bakara: 2/125)

İbrahim:

Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ يَاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

(Hatırlayın!) Hani İbrâhîm demişti ki: "Rabbim! Burayı güvenli bir yerleşim yeri kıl ve buranın ahalisinden Allah'a ve ahirete iman edenleri çeşitli meyvelerle rızıklandır." (Allah) dedi ki: "Kâfir olan kimseleri de az

bir müddet faydalandırır, sonra da ateş azabına çaresiz katlanmak zorunda bırakırım. (Ateş azabını barındıran cehennem) ne kötü bir varış yeridir!”

(Bakara: 2/126)

Allah da:

"Kâfir olanı da, kısa bir zaman için, yararlandıracağım. Sonra, onu, Cehennem azabına zorlayacağım! Ne kötü varılacak yerdir orası! buyurmuştu."

(Bakara: 2/125-126)' da

Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّينَ وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ

(Hatırlayın!) Hani biz evi/Kâbe'yi insanlar için toplanma yeri ve güvenli bir bölge kılmıştık. Ve onlara, "İbrâhîm'in makamını (namaz kılacağınız) bir namazgâh edinin." (diye emretmiştik.) İbrâhîm ve İsmâîl'e, "Benim evimi tavaf edenler, itikâfta kalanlar, rükû ve secde edenler için temizleyin." diye emretmiştik.

(Bakara: 2/125)

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمِّيغُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَدْنَاهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَيُنْسِئُ الْمَصِيبُ

(Hatırlayın!) Hani İbrâhîm demişti ki: "Rabbim! Burayı güvenli bir yerleşim yeri kıl ve buranın ahalisinden Allah'a ve ahirete iman edenleri çeşitli meyvelerle rızıklandır." (Allah) dedi ki: "Kâfir olan kimseleri de az bir müddet faydalandırır, sonra da ateş azabına çaresiz katlanmak zorunda bırakırım. (Ateş azabını barındıran cehennem) ne kötü bir varış yeridir!"

(Bakara: 2/126) [517]

"İnsanlara, Hacc'ı, ilân et! Gerek yaya olarak, gerek her uzak yoldan, zayıflamış develer üzerinde, sana, gelsinler!"

(Hac: 22/27)' de

Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ

"İnsanlar arasında hacca ilan et. Yürüyerek veya (uzun yolculuk nedeniyle) yorulmuş binekler üzerinde, uzak yollardan sana gelsinler."

(Hac: 22/27) [518]

Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), bir Hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmaktadır:

"Ben, Atam İbrahim 'in düâsı. İsa b. Meryem 'in müjdesi ve Annemin rüyâsıym ki. Annem, bana hâmile iken, rüyâsında, Şam köşklerini kendisine aydınlatan bir Nûr'un, kendisinden çıktığını görmüştü. Zâten, Peygamberlerin Anneleri, böyle rüyâ görürlerdir!" buyurarak bunu açıklamışlardır.

(İbn.Sa'd-Tabakat c.1,s.149, Ahrned b.Hanbel-Müsned c.4,s.128, Taberî-Tefsir c.1,s.556, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.69. 71, Ebülferec İbn.Cevzî-Elvefa c.1,s.36, Zehebî-Tarihulislam c.2,s.16, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.2,s.307, Heysemî-Mecmuazzevaid c.8,s.223)

İbrahim ve İsmail (aleyhisselâm)' ların dualarında, soylarından gönderilmesini diledikleri ve vazifesini açıkladıkları Peygamber 'in Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) olduğu da, yine Kur'ân-ı Kerimde şöyle açıklanır:

Allah Subhanehu ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ

"Size içinizden bir resûl gönderdik. Size ayetlerimizi okuyor; sizi arındırıyor; size Kitab'ı, hikmeti ve bilmediklerinizi öğretiyor."

(Bakara: 2/151)

Kâbe ve Kâbe'nin Tarihçesi:

Kâbe: Müslümanların kiblesi olan Beytullâh 'ın ismidir.

Bu isim, ona, ya Mik'ab, Murabba (dört köşeli) olduğu, yahud, Mekke'de ilk kurulan bina olması itibarı ile, çevresinden tepe gibi yüksekçe bulunduğu için, verilmiştir.

Esasen, Araplarca, her yüksek eve, Kâbe denilir. [519]

Kâbe; çeşitli tarihlerde, müteaddid defalar yapılmıştır:

1) Rivayete göre: Yüce Allah; gök halkının, Beyt-i Mâmûr'u, Tavaf ettikleri gibi, yeryüzü halkının da, tavaf ve ziyaret etmeleri için, Beyt-i Mâmûr'un, yerde bir misâli olmak üzere, Melekler gönderip ilk Kâbeyi inşa ettirmiştir. [520]

2) Kâbe'nin ikinci yapılışı, Âdem (aleyhisselâm) tarafındandır. [521]

3) Âdem (aleyhisselâm)'ın vefatından sonra, oğulları, Kâbe'yi, taş ve çamurla, yeniden yaptılar.

Bu yapı, Tûfan'a kadar kaldı. Tûfan'da yıkıldı ve belirsiz oldu. [522]

Kâbe'yi, Âdem (aleyhisselâm)'dan sonra, oğlu Şit (Şis) (aleyhisselâm), ilk kez, taşla ve çamurla yapmıştır. [523]

Nuh (aleyhisselâm) ile İbrahim (aleyhisselâm) arasındaki çağda ise, Kâbe'nin yeri; sellerin aşamayacağı, kırmızı kesekli bir tepelik halinde idi. İnsanlar; Kâbe'nin yerinin orada bulunduğunu, bilmekte ve fakat, tam yerini, tâyin edememekte idiler. Bununla beraber, her taraftan mazlumlar, oraya gelir ve sığınarlardı. Sıkıntıya uğrayanlar, orada dua ederler, duaları, kabul olunurdu. Kâbe'nin yeri; Yüce Allah tarafından, İbrahim (aleyhisselâm)'a bildirilinceye kadar, insanlar, orayı, ziyaret ederlerdi. [524]

4) Kâbe'yi, dördüncü defa, İbrahim (aleyhisselâm), oğlu İsmail (aleyhisselâm)'la birlikte yapmışlardır. [525]

5) Üzerinden zaman geçip yıkılınca, Kâbe'yi beşinci defa Amâlikalar;

6) Üzerinden zaman geçip yıkılınca, Kâbe'yi, altıncı defa Cürhümîler. [526];

7) Kâbe'yi, yedinci defa Kusayy b. Kilab. [527])

8) Üzerinden zaman geçip yıkılınca, Kâbe'yi, sekizinci defa, Kureyşîler. [528]

9) Kâbe'yi, dokuzuncu defa (Hicrî: 61) Abdullah b. Zübeyr.

10) Kâbe'yi, onuncu defa, Haccac b. Yûsüfüssakafi yaptı. [529]

11) Kâbe'nin on birinci ve son yapılışı; Osmanlı Pâdişâhlarından Sultan Ahmed'in onarımından sonra, oğlu dördüncü Sultan Murad b. Sultan Ahmed tarafındandır ve şöyle olmuştur:

Esedî'nin bildirdiğine göre: Hicrî on birinci asrın başlarında Kâbenin şark tarafındaki duvarda bir çatlama olmuştu.

Hicrî bin 1019 yılında bu çatlaklık, daha da, arttı: Mekke'de, o tarihte şiddetli bir yağmur yağdı. Yağmurun arkasından sel geldi. Sel suları, Mescid-i Haram'ın içine kadar girdi. Kâbe'nin, şark ve garp duvarları ile Hacerülesved'in bitişiğindeki duvar çatladi.

Sultan Mehmed'in oğlu Sultan Ahmed, Beytullâh'ı, yıktırarak bu iki duvardan birinin taşlarını altın, diğerininkini de, gümüş kaplatıp yaptırmak istedi. Fakat, İlim Adamları, kendisine, mâni oldular. Bu çatlağın, bir kuşakla giderilerek duvarın yıkılmaktan korunması mümkün olduğunu söylediler. Bunun üzerine, Sultan Ahmed, sarı bakırdan altın kaplamalı bir kuşak yaptırdı. Bunun, Kâbe'ye bağlanması, 1020 yılının sonu ile 1021 yılının başında idi. Sultan Ahmed, bu iş için, seksen bin Dinar (altın) harcadı. Hicrî 1039 yılı şaban ayının on dokuzunda çarşamba günü sabahı saat ikide Mekke'ye ve havalisine benzeri görülmedik şiddetli bir yağmur yağdı. ikindi ile akşam arası Vâdi-i İbrahim tarafından sel suları akmağa başladı. Sel suları; önünde bulunan ev, dükkân, odun, ahşap, taş, toprak, ne varsa, nepsini sürükleyip getirdi. Önüne kattığı süprüntüleri, Harem-i şerîfe, Beytullâh'ın içine soktu. Sel, yatsıya yakın bir zamana kadar devam etti. Harem-i şerif içinde su, tavaf sahasının etrafındaki direkler üzerindeki kandillerin asıldığı halkalara kadar yükseldi! Kâbe'nin içine de, anahtar deliğinden iki metre yükseklikte su girdi. Suyun boşalması için, Harem-i şerifin kapılarından olan Bâb-ı İbrahim açılarak, sular, oradan, Mekke'nin aşağısına doğru akıtıldı. Selde ölenlerin sayısı 1000 kadardı. Sel geldiği gün, ikindi vakti, Kâbe'nin Şam tarafındaki duvarı, iki cephesiyle, iki tarafa doğru yıkıldı. Şark duvarının şark kapısına kadar olan kısmını da, beraberinde götürdü. Ondan başka bir duvar kalmadı. Kapının Kıvamı, kalan duvarın üzerinde idi. Garp tarafındaki duvardan da, her iki yönden altıda birini götürdü. Yalnız, bu görünen yüzden ki, Şam duvarının bitişiği olan kısmıdır üçte iki kadar kısmını ve tavanın da, iç kısmını, beraberinde çekip götürdü. Şam tarafından yıkılan duvar, Haccac b. Yüsüfüssakafinin yaptırdığı duvardı. Durum; Mısır yoluyla İstanbul'a arzedildi. Haber, dış memleketlere erişince Hac Mevsiminin yaklaşmış bulunması dolayısı ile son derecede heyecan uyandırdı. Mısır Valisi, Arnavud Mehmed Ali Paşa, Pâdişâhın gelecek emrini beklemeden, Rıdvan Ağayı, kendi tarafından, hemen Mekke'ye gönderdi. Ona, müstacel tedbirler alması için tam yetki verdi. Rıdvan Ağa, aynı yılın yirmi altı şevvalinde Mekke'ye vardı. Yirmi dokuz şevval salı günü, vazifeye başladı. Önce; Beytullâh'ın, Mescid'in içinde toplanan sel birikintilerinden temizlenmesi için, müzakerelerde bulunmak üzere, bir Meclis kurdu. Müzakere sırasında çıkan görüş ayrılığını, ilim adamlarından aldığı Fetvalarla halletti. Cidde, Medine ve Kanfede'de bulunan nakil vâsıtaları, Mekke'ye getirilerek Harem-i şerif ve tavaf yolları, üzerlerini kaplayan çamurlardan temizlendi. Harem-in içine tepeler gibi çamur ve pislikler yığılmıştı. Temizleme işi, zilkade ayının on dokuzuncu salı günü sona erinceye kadar, günde otuz kırk bin yük çamur taşındı. Bundan sonra, sellerin tahrip ettiği yollar, havuzlar, su gözeleri ve Mina girişi onarılmaya başlanıp rebûlâhır ayının dokuzuncu perşembe günü bitirildi.

Kâbe'nin tamiri için, Mısırdan gerekli malzemeler de geldi. Pâdişah'ın gönderdiği zatta, Mekke'ye gelip Rıdvan Ağa ile birlikte işe başladı.

Yirmi dokuz rebûlâhir çarşamba günü; Seyyid Muhammed Nazır, Rıdvan Ağa, Harem Şeyhi Şemsüddinül'attâkive Mühendis Ali b. Şemsüddin Efendiler tarafından Kâbe'nin inşâat keşfi ve planı yapıldı. Binanın inşâat işine: Mühendislerden, Devlet Mühendisi Ali b. Şemsüddinülmekkî, Mühendis Muhammed b. Zeynülmekkî, Kardeşi Muallim Abdurrahman ve Muallim Süleymanussahrâviyyülmısrî Efendiler tayin edildiler. Süleymanüssahrâvî, Baş marangozdu.

Ustalardan da:

Fâtih Ebüsseyyidüttabatıbiyyülmekkî, Selîmülkureşî, Muallim Süleyman b. Munammedülbeca, Ibn. Hatim ve Nürüddin adındaki ustalar tayin edildiler. Bunların son dördü Mısırlı idiler. Yirmi üç cemaziyelâhir pazar günü, Kâbe'nin duvarları örülmeğe başlandı. Yirmi üç şaban günü, yirmi beşinci sıra taşları dizildi. Kâbe'ye ve çevresine aid bütün işler, iki zilhicce gününe kadar tamamlanıp Bayramlarda ve Hilal zamanlarında ateş yakılacak yerlerin yapımı ile inşâat ve tâmirat sona erdirildi. [530]

Osmanlı Tarihçilerinden Naîmâ (1065-1128) da, Tarih'inde bu hâdiseleri orijinal üslubuyla anlatır. [531]

Halebî (975-1044) de, bunlardan, kısaca bahseder. [532]

Kabe'ye Örtü Örtülüşünün Kimler Tarafından Ne Çeşid ve Nasıl Örtüldüğü:

Kâbe'ye, ötedenberi, çeşitli örtüler, örtülürdü.

Kurbanlık deveye Hıbere, Bürüd vesâir Yemen kumaşı yükletilir, bunlar, Kâbe'ye hediye edilirdi. Kâbe'ye hediye edilen çeşitli örtülerden Deniz koyunu yününden dokunmuş kumaş ve döşek yüzleri, Kâbe'ye asılır, Kâbe, bunlarla örtülür, artanı da, Kâbe'nin deposunda tutulurdu. Örtülerden, eskiyen olduğu zaman, onun yerine, depodakilerden alınıp konulur, üzerindeki örtülerden hiç biri başka bir suretle çıkarılmazdı.

Bunun için, Kabe'nin, birbiri üzerine asılmış kat kat örtüsü vardı. [533]

Örtüler; önceleri, Kâbe'nin çamursuz olarak kuru taşlarla örülü duvarlarının üzerine, dıştan sarkıtılır ve yukarıdan iç kısmına bağlanırdı. [534]

Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem); Mekke'den, Medine'ye hicret etmeden önce, Kâbe'nin üzerinde çizgili Yemen kumaşları, postlar, kilimler, su koyunu yününden yapılmış şallar vesaire bulunuyordu. Nevar bint-i Mâlik, Zeyd b. Sâbit'e hâmile iken, Kâbe'nin üzerinde su koyunu yününden, ipekten, kenarları sayvanlı yeşil, sarı renkte şallar, kilimler, bedevî elbiselerinden elbiseler, keten kilimler, kıl kilim şakları gördüğünü söyler. [535]

1) İsmail (aleyhisselâm); Babası İbrahim (aleyhisselâm)' in vefatından sonra da, gerek Kâbe ve gerek Hac amellerine ait hizmetleri yürütmek ve yönetmekte devam etti. [536]

İlk defa olarak ta, Kâbe'ye örtüyü o, örttü. [537]

2) Süleyman (aleyhisselâm); İlya (Kudüs) Mescidini inşa işinden boşalınca, Mekke'ye gidip Kâbe'yi Tavaf etti ve ona, örtü örttü. Kâbe'nin yanında kurban kesti. Mekke'de yedi gün oturdu. [538]

3) Yemen kralı Rebîa b. Nasr'ın ölümünden sonra, bütün Yemen'e hâkim olan Tübbâ Tübbân Esad Ebû Kerib; Medine'yi, yıkmak ve Medine halkını imha etmek istediği zaman, Benî Kurayza Yahudilerinin iki büyük bilgin'i:

"Ey Hükümdar! Sen, böyle bir şey yapmaktan vazgeç! Vazgeçmezsen, yapmak istediğin şey ile senin arana, muhakkak, gerinilirdir. Hem biz, senin bu yüzden, hemen, bir felâkete uğramayacağından da, emîn değiliz. Çünkü, burası, Âhir-i zamanda, Kureyşîlerin buldukları Harem'den çıkacak olan Peygamberin hicret yeri, yurdu ve başkenti olacaktır!"

diyerek kendisini, bundan vazgeçirmişlerdi. Tübbân; Medinelilerle çarpışmayı bırakıp Yemen'e doğru giderken, Ufsan, Emeç mevkileri arasında, huzuruna, Hüzeyl b. Müdrike oğullarından iki kişi gelip:

"Ey Hükümdar! Senden önceki Hükümdarların ihmal ettikleri inci, zümrüd, yakut, altın ve gümüşle dolu olan bir hazineyi size göstersek olmaz mı? O hazine, Mekke'de bir Beyt'in içinde olup Mekkeliler, O Beyt'e tazim ve onun yanında ibadet ederler" dediler.

Hüzeylîler, hükümdarın böyle bir şeye kalkışmasını kendisinin, helak olması için, istiyorlardı. Çünkü, onlar, Mekke'ye ve Kâbe'ye tecâvüze ve onun yanında zulme kalkışan Hükümdarlardan her birinin helak olup gittiğini biliyorlardı. Tübbân'ı, yine, yanındaki Yahudi Bilginleri, bu tehlikeli niyetinden de, vaz geçirip Mekke'ye vardığı zaman, Kâbe'ye tazimde ve Mekke halkına iyilikte bulunmağa ikna ve teşvik ettiler. Bunun üzerine, Tübbân; Mekke'ye varınca, Beytullâh'ı Tavaf etmiş, Mekke'de kaldığı günlerde kestirdiği iki bin devenin etlerini Mekke halkına yedirmiş ve ayrıca bal şerbeti de, ikram etmişti.

Tübbân; Mekke'de bulunduğu sırada, rüyasında, Beytullâh'a örtü örttüğünü görünce, Kâbe'ye, Hasaf'tan, kaba dokunmuş bezden bir örtü geçirdi. Sonra, rüyasında, Beytullâh'a daha güzel bir örtü örttüğünü görünce, maafır diye anılan Yemen kumaşından bir örtü örttü. Bundan sonra, rüyâsında, Beytullâh'a daha güzel bir örtü örttüğünü görüp Müla (çarşaf) ve Vasâil (çizgili ince Yemen kumaşı) örttü. Tübbâ; Cürhümîlerden olan Valilerine de, gerektikçe, Beytullâh'a örtü örtmelerini tavsiye, onu, temizlemelerini, kan, leş ve hayz bezi gibi şeyleri, ona yaklaştırmamalarını emretti. Kâbe'ye bir kapı ve bir de, anahtar yaptırdı. Sonra da, Mekke'den çıkıp askerleri ve yanındaki iki Yahudi Bilginini ile birlikte Yemen'e doğru gitti. [539]

Tübba'ın, Kâbe'ye, önce deriden örtü örttüğü de, rivayet edilir. [540]

Tübba; Esad Ebû Kerib' in Mekke'ye bu gelişi, Kâbe'ye örtü örtüşü, Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)' in, Peygamber gönderilişinden 700 yıl önce idi. [541]

4) Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)' in Dedesi Abdumuttalip'ten yukarı doğru yir minci sıradaki Atası Adnan; babası Üded'den sonra, Kâbe hizmetini üzerine alıp yürüttüğü sırada Kâbe'ye meşinden örtü geçirdi. [542]

5) Cahiliye devrinde eline gecen ipekli bir peştemalı, ilk defa Kâbe'ye asan da, Hâlid b. Cafer, b. Kilab olup. [543]

kendisi, Âmir b. Hasafa kabilesinin Cafer oğulları ailelerinden bir ailenin büyüğü idi. [544]

6) Kureyşîler; cahiliye devrinde Kusayy b. Kilabdan Ebû Rebîa b. Mugîre b. Abdullah, b. Ömer, b. Mahzum'un zamanına kadar, Kâbe örtüsü hakkında yardımlaşırılar, kabilelere mâlî güçlerine göre salma salarlardı. Ebû Rebîa, Yemen'e gider durur, orada ticaretle uğraşırđı. Çok zengindi. Kureyşîlere:

"Kâbe'ye, bir yıl tek başıma, ben, örtü örteyim, bir yıl da, bütün Kureyşîler, örtsün!" dedi

ve böylece, ölünceye kadar, Cend kasabasından Hıbere (Çizgili ince Yemen kumaşı) getirtip Kâbe'ye örtmeğe devam etti. [545]

7) Hazret-i Abbas b. Abdumuttalib'in annesi.
[546]

Nüteyle bint-i Cenab, b. Küleyb, b. Malik, b. Amr, b. Âmir, b. Nemr, b. Kasit. [547],

biricik oğlu Hazret-i Abbas'ı, küçük çocuk iken kaybetmiş ve sağ salim bulacak olursa, Kâbe'ye ipek örtü örtmeyi adanmıştı. Nüteyle, oğlunu, bulduğı zaman, bu adağını, yerine getirmek üzere, Kâbe'ye ipek örtü örttü. [548]

8) Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)' in olgunluk çağına bastığı sıralarda idi.
[549]

ki, bir kadın'ın, Kâbe hareminded buhurdanlıkta öd ağacı yakarken, buhurdanlıktan sıçrayan bir kıvılcımdan Kâbe'nin kat kat örtüsü tutuşup tamamıyla yanmıştı. [550]

Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), 35 yaşlarında bulunduğu sıralarda. [551],

Kureyşîler, Kâbe'yi yıkıp yeniden yaptıktan sonra, onun üzerine Hiberât-ı Yemâniye diye anılan Yemen işi çizgili kumaş örttüler. [552]

9) Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem); Hicretin onuncu yılında Veda Haccı sırasında. [553],

Kâbe'ye, Yemen işi çizgili örtü örttü. [554]

10) Peygamberimiz Aleyhisselâmdan sonra, Hazret-i Ebû Bekir (radiyallahu anhümâ) Kabe´ye örtü örttü. [555]

Hazret-i Ebû Bekir (radiyalla huanhümâ)'nın, Kabe´ye örttüğü örtü, Kabâtî (Mısır işi ince beyaz kumaş) idi. [556]

11) Hazret-i Ömer (radiyallahu anhümâ) da, Kabe´ye örtü örttü. [557]

Kendisinin, Kabe´ye örttüğü örtü Kabâtî (Mısır işi ince, beyaz kumaş) idi. [558]

Hazret-i Ömer (radiyallahu anhümâ), her yıl, Mısıra yazı yazar ve orada, Kabe için özel olarak Kabâtî örtü dokutturur ve bedelini, Beytülmal´den öderdi. [559]

12) Hazret-i Ömer (radiyallahu anhümâ)´den sonra Halife olan Hazret-i Osman (radiyallahu anhümâ) da, Kabe´ye Kabâtî örtü örttü. [560]

O da, bu örtüyü Mısırda dokuttururdu. Yalnız, bir yıl, Kabe için Yemen Valisi Yahya b. Münebbih´e emir verip Bürüd-i Yemâniye getirtmiş olduğu için, o yıl, Kabe´ye iki örtü örtülmüştü. [561]

13) Emevî Halifelerinden Muâviye b. Ebî Süfyan (Vefatı: 60 Hicrî) Kabe´ye iki defa ve iki çeşit örtü örttü. Bunlardan biri: Kabâtî, diğeri de, Atlas örtü idi. Atlas örtü, Kabe´ye Aşûra gününde, Kabâtî örtü de, Ramazan sonunda, Bay-´am için, örtülürdü. [562]

14) Emevî Halifelerinden Yezid b.Ebî Süfyan (vefatı: 64 Hicrî), Kabe´ye Hüsre-vânî Atlas örtü örttü. [563]

15) Abdullah b. Zübeyr (Vefatı: 74 Hicrî), Halife olunca, her yıl, kardeşi Müslim o.Zübeyr´e, Hüsrevânî Atlas örtü gönderir ve Aşûra gününde, Kabe´ye ört-türürdü. [564]

16) Emevî halifelerinden Abdulmelik b. Mervan (Vefatı: 86), her yıl, Kabe´ye Atlas örtü gönderirdi. Onlar, önce, Medine´de Peygamberimiz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Mescidinde direkler arasına serilir, bir gün, yayılı kaldıktan sonra, dürülüp Mekke´ye gönderilirdi. [565]

17) Kabe´ye, her yıl, biri Atlas, diğeri Kabatî olmak üzere, iki çeşit örtü örtülürdü. Atlas: Arefe gününden bir gün önce, yâni Terviye günü örtülürdü. Bunun için, önce, Kabe´nin üzerine bir gömlek asılır, bu gömlek dikilmeyip Kâ-benin üzerinden sarkıtılırdı. Hacılar, Mina´dan inmeğe başladıkları zamandan gidinceye kadar Kabe´nin örtüsünü yırtmamaları için, bu gömlek dikilir ve üzerinden, İzar sarkıtılırdı. Aşûra günü olunca, Kâbenin üzerine, İzar asılır ve gömleğe bitiştilirdi. Bu Atlas örtü, ramazanın yirmi yedisine kadar Kâbenin üzerinde kalır, o gün, Bayram için, Kabatî örtüsü örtülürdü. [566]

18) Abbasî Halifelerinden Mehdî (Vefatı: 169), Hicretin yüz altmışıncı yılında Hacc yaptı. Kendisine; Kâbenin üzerinde bir çok örtüler toplanıp ağırlık yaptığını ve bunun Kâbenin duvarlarını çökerteceğinden korkulduğunu arzettiler. Bunun üzerine, Mehdî, Kâbenin üzerindeki bütün örtülerini soydurdu. Duvarlarına, dıştan ve içten Misk, Anber kokuları sürdürdü. Duvarları, baştan başa boyattı. Sonra da, Kâbe'nin üzerine, yeniden Kabatî´den Deniz koyunu yününden ve Atlasdan üç örtü örttü. Hicretin ikiyüzüncü yılına kada Kâbenin örtüleri hafifletilmedi. [567]

19) Hicretin iki yüzüncü yılında, Mekke Hâkimi olan Hüseyin b. Hasanüttâlibî, Kâbenin üzerindeki örtülerin ağırlığı, tehlike doğuracağını hissedince, bütün örtülerini soyup Kabe´ye, biri ince ipekten dokunmuş sarı, diğeri beyaz, üzerlerinde: (Bismillâhirrahmânirrahîm) ve (Sallallahu alâ Muhammedin ve alâ Ehli Beytihittayyibînettâhirînel´ahyâr) yazılı iki örtü örttü. Bu örtüye, Hicretin iki yüzüncü yılından iki yüz kırk dördüncü yılına kadar devam edildi ve Kâbenin üzerinde yüz yetmiş örtü birikti. [568]

20) Abbasî Halifelerinden Me´mun´a (Vefatı: 218),Atlas örtünün, Bayrama yetişmeden yırtıldığı, yamanıp çirkinleştiği arzedildi. Me'mun da, o zaman, Mekke Posta Memuru bulunan âzadlısı Mübâreküttaberî´ye:

"Kabe, hangi örtü içinde daha güzel görünür?" diye sordu.

O da:

"Beyaz örtü içinde!" dedi.

Bunun üzerine, Me´mun, Kabe´ye, beyaz Atlasan örtü örtülmesini emretti. Örtü, Hicretin iki yüz altıncı yılında yapıldı, Kâbeye gönderilip asıldı. Kabe, böylece, üç örtü ile örtülür oldu.

Kırmızı Atlas örtü: Terviye günü (8 zilhicce),

Kabatî örtü: Recep ay'ı, girdiği gün,

Memunun ihdas ettiği beyaz Atlas örtü de, Bayram için, ramazanın yirmi yedinci günü örtülmeğe devam edildi. Sonra, yine, Me'mun'a, kendisinin örttüğü beyaz Atlas örtünün alt kısmının Aşûra gününde örtülen kırmızı Atlas üzerine daha dikilmeden Hacc günlerinde hacıların dokunmaları yüzünden yırtılıp eskidiği arz edildi. Bunun üzerine, Me'mun, beyaz Atlas İzardan fazla kalanını da, gönderdi ki, bununla, Terviye günü veya zilhiccenin yedinci günü, Bayram için örtülen İzarın yırtıklarının üzeri, Aşûra günü giydirilen kırmızı Atlas dikilinceye kadar örtülüp ka-patılacaktı. [569]

21) Daha sonra, Kabe'ye aid kırmızı Atlas eteklerinin daha recep ayına varmadan, halkın dokunmaları yüzünden, eskiyip yıprandığı, Abbasî Halifelerinden Câ-ferülmütevekkil (Vefatı: 247)e, arz edildi. Bunun üzerine, Halife, ilk İzar'a, iki İzar daha ekledi. Kabe'nin kırmızı Atlas gömleğinin eteğini yere degecek kadar uzattırdı. Sonra, her iki ayda bir, onun üzerine bir İzar daha koydurdu. Bu, iki yüz kırk yılında, iki yüz kırk bir yılı örtüsü içindi. Bundan sonra, Kâbenin Perdedarları, eklenen İzarların ikincisine gerek olmadığını görerek onu, Kabe deposuna koydular ve Halifeye de:

"Kâbeye, bir İzarla gömleğinin uzatılan eteği yetmektedir!" diyerek yazı yazdılar.

Bundan sonra, Kabe'ye, üç ayda bir, tek İzar gönderilir ve üç ayda bir de, Etek geçirilir oldu. Daha sonra, Câferülmütevekkil, iki yüz kırk üçüncü yılda, Kabatî Gömlek Eteğinin, altındaki şadırvana kadar uzatılmasını emretti. [570]

22) İbn. Abd. Rabbih (Vefatı: 328 Hicrî); Kabe'nin, kendi zamanındaki durumunu tarif ederken:

"Hacerülesved Rükününün (bir buçuk adam boyundaki kısmı hariç olmak üzere) her tarafının örtülü olduğunu ve Hacc Mevsimi yaklaşınca, beyaz Horasan atlas ile örtülüp Hacılar, İhram halinden çıkıncaya kadar bu örtü içinde bulunduğunu, Hacılar, İhramdan çıktıkları Kurban günü, Kabe'ye; (Tahmid), (Teşbih), (Tekbir) ve (Tazim) yazılı kırmızı Horasan atlas örtüsü örtülerek gelecek yıla kadar Kabe'nin, bu örtü içinde bulundurulduğunu ve örtüler çoğalıp ağırlığının, Kabe'ye zarar vermesinden korkulunca da, bazıları, alınarak hafifletildiğini bildirir. [571]

23) Hicretin dört yüz altmış altıncı yılında Ebünnasr Esterâbâzî, Kâbeye, Hind işi beyaz atlas örtü örttü.

24) Aynı yılda[572], Sultan Mehmed Sebüktekin tarafından Kabe'ye sarı atlas örtü örttürüldü. [573]

25) Sultan Melik Şah b. Alparslan-ı Selçûkînin Vezîri Nizâmülmülk (Vefatı: 485 Hicrî), Kâbeye, Hind işi yeşil örtü örttü. [574]

26) Hicretin beşyüz otuz ikinci yılında, Şeyh Ebülkasım da, Kabe´ye Hıberat ve başka örtülerden örtü örttü. [575]

27) Abbasî Halifelerinden Nâsır´ın (Vefatı: 575 Hicrî) Halifeliği zamanında, Kabe´ye, önce yeşil, sonra da, siyah örtü örtüldü ve siyah örtü örtülmeğe devam edildi. [576]

28) Hicretin altıyüz kırk yılında esen şiddetli bir rüzgârda Kabe´nin örtüsü yırtılınca, Yemen Meliki Mansur, örtü örtmek istemişse de, bu işin, Halife´ye aid olduğu ileri sürülerek Kabe´ye, siyaha boyanan pamuk bezinden örtü örtülmeğe yetinildi. [577]

29) Abbâsîlerin durumları zayıflayınca, Kâbenin örtüsü, bazan Mısırdan, bazan da, Yemen´den gönderilmeğe başladı ve Mısırdan karar kıldı. Böylece, Kabe´nin dış örtüsü, Mısırdan gönderilmeğe devam etti. [578]

30) Mısırdan her kral değıştikçe, Kabe´ye, kırmızı ipekten yapılmış örtü gönderildi. [579]

31) Krallar içinde Yemen kralı Melik Muzaffer; Abbas oğullarının, Bağdat´ta devletleri sona erdikten sonra, altıyüz elli dokuzda Kabe´ye örtü örtenlerin ilki idi.

32) Hicretin altıyüz altmış birinci yılında. Mısır Türk krallarından Melik Zahir Bay-bars ta, Kabe´ye örtü örtenlerin ilki idi. [580]

33) Hicretin yediyüz kırk üçüncü yılında; Salih İsmail b. Nasır b. Muhammed b. Klavun da, her yıl, Kabe´ye örtü örtmeyi üzerine aldı. [581]

34) Kral Salih İsmail´in kardeşi Nasır Hasan da, yediyüz altmış bir yılında, örtünün, yere kadar olan, uzanan ve sırma ile işlenen kısmını -ki, yukarısının yarısına yakındır- üzerine aldı. [582]

35) Osmanlı pâdişâhlarından Yavuz Sultan Selim; Hicretin 923. yılında, Mısır ve Hicazı hükmü altına alıp adına hutbe okunduktan ve son Abbasî Halifesi Üçüncü Mütevekkil Alallâh´ı İstanbul´a yollayıp kendisinden Hilafeti de ver aldıktan sonra[583], Kabe´nin iç örtüsünü göndermeyi kendi üzerine aldı ve dış örtüsünü de, Mısır´a tahsis etti. [584]

36) Osmanlılar, Mısır´ı ilhak ettikten sonra, Kanunî Sultan Süleyman, Hicretin dokuz yüz kırk yedinci yılında, Melik Mansur Klavununun, Kabe örtüsü için vakf etmiş olduğu iki köy gelirinden başka, bu iş için yedi köy gelirini daha vakf etti ve ayrıca, Melik Mansur´un harap köylerini de, imar etti. [585]

37) Osmanlı Pâdişâhları (Hâdimüharemeyn İki Harem´in Hizmetkârı) unvanını aldıktan sonra, her birisi,

tahta çıktıkça, Kâbe-i muazzama ile Ravza-i mu-tahhara'nın örtülerini yenilemeyi âdet edinmişlerdi. Bu örtüler, Mısırdaki dokunup gönderilirdi. Sultan Ahmed tahta çıkınca (Hicrî: 1012), bu örtülerin, İstanbul'da ve görülmemiş bir şekilde dokunmasını ve işlenmesini emretti. Kırk sekiz bin dirhem ipekten bin altmış zira örtü işlenip bir heyetle Mekkeye gönderildi. Ravza-i Mutahhara ile Hazret-i Fâtıma'nın Merkadinin örtüsü de, ikinci yılda dokunup işlenip gönderildi. [586]

38) Osmanlılar; Mısır ve Hicaza hâkim olunca, Kabe'nin içini, dışını, Mescid-i Haramda bulunan Makamları. ışıklandırılan büyük ve küçük lambalara ilâve olarak, Kâbenin iç örtüsü ile Mescid-i Nebevînin örtüsünü, Kabe'nin kokularını, buhurunu gül kokusunu ve gül suyunu anber vesairesini, üzerine aldı. Kâbenin örtülerini bağlamak için gereken ipler, yıllık olarak Şam postasıyla gönderildi. Kabe'nin dış örtüsü ise, Mısır tahsis edildi. Mısır; Hicretin bin yüz on sekizinci yılına kadar Kâbenin dış ve iç örtüsünü dokumakta devam etti. [587]

39) Her yıl Mısır'da dokutturulan Kabe örtüsü; Hicretin bin iki yüz on üçüncü yılında, Mısır'ın Napolyon Bonapart tarafından işgali üzerine, gönderilemediğinden, İstanbul'da Sultan Ahmed Camii avlusunda işlettirilip gönderildi. [588]

40) Suûdîlerden Abdul'azîz'in oğlu büyük Suud, Hicaz'a girince, Mısırlılar, Kabe'nin dış örtüsünü göndermeyi kestiler. Bunun üzerine, Suud b. Abdul'azîz; Hicretin bin iki yüz yirmi birinci yılında Kâbe'yi, kırmızı ipekle örttü. Bundan sonraki yıllarda da, siyah kayla ve atlasla örtüp Kâbenin İzan ile kapısının örtüsünü gümüş ve altınla sırmalı kırmızı ipekten yaptı.

41) Osmanlı Pâdişâhları, Sultan Abdul'azîz'in devrine, Hicrî bin iki yüz yetmiş yedi yılına kadar Kabe'nin iç örtüsünü İstanbulda dokutup göndermeğe devam ettiler. Sultan Aziz'den sonra, bu iş, kesildi, ve onun, bin iki yüz yetmiş yedi yılında göndermiş olduğu son örtü, günümüze kadar Kâbenin iç örtüsü olarak kaldı.

42) Osmanlı Devleti, Hicaz bölgesine tekrar hâkim olunca, eskiden olduğu gibi, yine, Mısır, Kâbenin dış örtüsünü göndermeye başlayıp bin üçyüz otuz dört yılına kadar devam etti.

43) Hicrî bin üç yüz otuz dört yılında Şerif Hüseyin b. Ali, Osmanlı Devletine karşı, istiklâlini ilân edince, ve Mısır hükümetiyle de, araları açılınca, Mısır hükümetinin Mekke'ye göndermek üzere yola çıkardığı örtü Cidde'den geri çevirildi. Fakat, aradaki ihtilaf kalkınca, Mısır, yine, eskiden olduğu gibi, Kabe örtüsünü göndermeğe başladı.

44) Osmanlı Devleti, bin üç yüz otuz dört yılında, Mekke'ye yeniden hâkim olunca, Şerif Haydar Paşa vasıtası ile gönderdiği dış örtü, bin üç yüz kırk bir yılına kadar Medine'de kaldı. Kral Hüseyin, bu örtüyü, Medine'den getirtip Kabe'ye örttürdü.

Mısır aralarındaki anlaşmazlık giderilince, Mısır, yine âdet olduğu üzere, Kabe örtüsünü göndermeğe başladı.

45) Hicretin bin üç yüz kırk üçüncü yılında Suudi Hanedanından ve Faysal ailesinden kral Abdul´aziz, Mekke´ye hâkim olunca, Mısır´dan getirilen örtünün gelmesi (savaş yüzünden) ertelenip onun yerine, Ahsa´da örtü dokuttu.

46) Hicretin bin üç yüz kırk dördüncü yılında savaş sona erince, Kabe örtüsü, yine, Mısır´dan gelmeğe başladı.

47) Bin üç yüz kırk beş yılında iki memleketin arası açıldığından örtünün gönderilmesi, yine, durdu. Bunun üzerine, kral Abdulaziz; Zilhicce ayının beşinci günü, kıymetli bir örtünün hazırlanmasını emretti. Siyah renkli üstün kumaştan bir örtü hazırlandı.

48) Hicretin bin üç yüz kırk altıncı yılında kral Abdulaziz, Ecyad mahallesinde Kabe´ye örtü dokutturmak üzere bir dokuma evi kurdu. Kendi memleketinde iyi dokumacılar bulunmadığından, Hindistan´dan, dokuma ustaları getirtti. Bu ustalar, bin üç yüz elli iki yılına kadar dokuma evinde kalarak vazife gördüler. 1352 yılından itibaren yerli ustalar ve sanatkârlar yetiştiğinden, dokuma işlerini, artık, onlar idare ettiler. [589]

Allah'ın (Azze ve Celle)'nin Selâm'ı, Râhmet ve bereketi, İbrahim (aleyhisselâm)' ın, Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in ve bütün peygamberlerin üzerine olsun. Allahümme Amin.

Hâtime:

Hamd âlemlerin rabbi olan Allâh'a mahsustur. Salât ve Selâm yaratılmışların en hayırlısı Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem)' in, âlinin ve ashabının üzerine olsun.

Yardım ve başarı, izzet ve şeref Allâh'tandır.

O her şeyin en iyisini bilendir.

Muvahhid Kullara Selâm Olsun.

Polat Akyol.

KAYNAK:

KUR'AN, SAHİH SÜNNET VE İSLAM'İ TARİH KAYNAKLARI

NOT: YAZININ DEVAMI VAR

[133] Taberî-tarih c.1,s.125, ibn.Esîr-Kâmil c.1,s.100.

[134] Meryem: 49.

[135] Yâkubî-Tarih c.1,s.24.

[136] Taberî-Tarih c.1, s.125, Sâlebî-Arais s.78-79.

[137] jbn.lyas-Bedayüzzühur s.86.

[138] ibn.Sa´d-Tabakat c.1,s.46.

[139] Taberî-Tarih c.1,s.125.

[140] ibn.Sa´d-Tabakat c.1,s.46, Taberî-Tarih c.1,s.160, Mes´ûdî-Ahbaruzzaman s.80.

[141] Taberî-Tarih c1,s.125, Sâlebî-Arais s.79.

[142] M. Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 1/160.

[143] ibn.Sa´d-Tabakat c.1, s.46, Taberî-Tarih c.1, s.159-160, İbn.Asâkir-Tarih c.2, s.14.

[144] İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.46, Taberî-Tarih c.1,s.125, 160, Sâlebî-Arais s.79.

[145] ibn.Haldun-Tarih c.2,ks.1,s.35

[146] ibn.Sa´d-Tabakat c.2,s.46, İbn.Kuteybe-Maarif s.15, Taberî-Tarih c.1,s.160.

[147] İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.46, Taberî-Tarih c.1,s.125.

[148] Taberî-Tarih c.1,s.125, Sâlebî-Arais s.79, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.100.

[149] Mes´ûdî-Ahbaruzzaman s. 199-203.

[150] İbn.Habîb-Kitabulmuhabber s.466.

- [151] İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.100-101, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.152.
- [152] Müslim-Sahih c.4,s.184O.
- [153] Mes´ûdî-Ahbaruzzaman s.200.
- [154] Buharî-Sahih c.4,s.112, Taberî-Tarih c.1,s.126, Mes´ûdî-Ahbaruzzaman s.200.
- [155] Buharî-Sahih c.4,s.112, Ebû Davud-Sünen c.2,s.264, Taberî-Tarih c.1,s.126.
- [156] Mes´ûdî-Ahbaruzzaman s.200.
- [157] Buharî-Sahih c.4,s.112, Taberî-Tarih c.1,s.126.
- [158] Mes´ûdî-Ahbaruzzaman s.200.
- [159] Buharî-Sahih c.4,s.112, Taberî-Tarih c.1,s.126, Salebî-Arais s.79.
- [160] Mes´ûdî-Ahbaruzzaman s.200, Sâlebî-Arais s.79.
- [161] Taberî-Tarih c.1,s.125, Salebî-Arais s.79, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.101
- [162] Buharî-Sahih c.4,s.112, Ebû Davud-Sünen c.2,s.264, Taberî-Tarih c.1,s.126, Mes´ûdî-Ahbaruzzaman s.200, Sâlebî-Arais s.79, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.101.
- [163] Mes´ûdî-Ahbaruzzaman s.200.
- [164] Müslim-Sahih c.4,s.184O.
- [165] Buharî-Sâhîh c.4,s.112, Taberî-Tarih c.1,s.126, Sâlebî-Arais s.80.
- [166] Müslim-Sahih C.4.S.184O.
- [167] Müslim-Sahih c.4,s.184O, Taberî-Tarih c.1,s.126, Sâlebî-Arais s.80, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.101, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.151.
- [168] Taberî-tarih c.1,s.125, Sâlebî-Arais s.79, İbn.Haldun-Tarih c.2,ks,1,s.35.
- [169] Taberî-tarih c.1,s.125, Sâlebî-Arais s.79, İbn.Esîr c.1,s.101.

[170] Taberî-Tarih c.1,s.125, Sâlebî-Arais s.79.

[171] Ahmed b.Hanbel-Müsned c.2,s.404, Buharî-Sahih c.3,s.38, Taberî-tarih c.1,s.126.

[172] Ahmed b.Hanbel-Müsned c.2,s.404, Buharî-Sahih c.3,s.38-39, İbn.Asâkir-Tarih c.2,s.147, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.151.

[173] İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.49, Buharî-Sahih c.4,s.112, Müslim-Sahih c.4,s.1840-1841, Taberî-Tarih c.1,s.126,

İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.101, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1, s.151.

[174] Müslim-Sahih c.4,s.1841, Taberî-Tarih c.1,s.126.

[175] Taberî-Tarih c.1,s.125.

[176] Müslim-Sahih c.4,s. 1841, Taberî-Tarih c.1,s.126, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.101, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.151.

[177] Ahmed b.Hanbel-Müsned c.2,s.404, Buharî-Sahih c.3,s.39, İbn.Asâkir-Tarih c.2,s.147, Ebülfida-Elbidaye ven-nihaye c.1,s.151.

[178] Müslim-Sahih C-4.S.1841.

[179] İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.49, Ahmed b.Hanbel-Müsned c.2,s.404, Buharî-Sahih c.3,s.39, c.4,s.112, Taberî-Tarih c.1,s.126; İbn.Asakir Tarih c.2,s.147, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.101 .

[180] Ahmed b.Hanbel-Müsned c.2,s.404, Buharî-Sahih c.3,s.39, İbn.Asâkir-Tarih c.2,s.147.

[181] Müslim-Sahih c.2,s.1841, Taberî-Tarih c.1,s.126, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.101.

[182] A.b.Hânbel-Müsned c.2,s.404, Buharî-Sahih c.3,s.39, c.4,s.112, Müslim-Sahih c.4,s.1841, Taberî-Tarih C.1.S.126, İbn.Esîr c.1,s.101.

[183] İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.49, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.101.

[184] M. Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 1/162-164.

[185] Mes'ûdî-Ahbaruzzaman s.201.

[186] Müslim-Sahih C.4.S.1841.

[187] ibn.Sa'd-Tabakat c.1,s.49, Buharî-Sahih c.4,s. 112.

[188] ibn.Sa'd-Tabakat c.1,s.49.

[189] Taberî-Tarih c.1,s.126, Sâlebî-Arais s.80, İbn.Esir-Kâmil c.1,s.101.

[190] Buharî-Sahih c.4,s.112.

[191] Buharî-Sahih c.4,s.112, Müslim-Sahih c.4,s.1841, Taberî-Tarih c.1,s.126, Sâlebî-Arais s.80, ibn.Esir-Kâmil C.1.S.101.

[192] Müslim-Sahih c.4,s.1841.

[193] Ahmed b.Hanbel-Müsned c.2,s.404, Buharî-Sahih c.3,s.39, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s. 151.

[194] Ahmed b.Hanbel-Müsned c.2,s.404.

[195] ibn.Sa'd-Tabakat c.1,s.49, Müslim-Sahih c.4,s.1841.

[196] A.b.Hanbel-Müsned c.2,s.404, Buharî-Sahih c.4,s.112, Taberî-tarih c.1,s.126, Sâlebî-Arais s.80.

[197] Buharî-Sahih c.3,s.39.

[198] ibn.Sa'd-Tabakat c.1,s.49, A.b.Hanbel-Müsned c.2,s.404, Buharî-Sahih c.3,s.39, Müslim-Sahih c. 4,s.1841.

[199] ibn.Sa'd-Tabakat c.1,s.49, Sâlebî-Arais s.80.

[200] Mes'ûdî-Ahbaruzzaman s.201.

[201] Taberî-Tarih c.1,s.127, Sâlebî-Arais s.80, ibn.Esir-Kâmil c.1,s.102.

[202] İbn.Sa'd-Tabakat c.1,s.46, Taberî-Tarih c.1,s.125, Salebî-Arais s.80, İbn.Esir-Kâmil c.1,s.102.

- [203] M. Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 1/164-166.
- [204] Mes'ûdî-Ahbaruzzaman s.201-202.
- [205] İbn.Sa'd-Tabakat c.1,s.46-47, Taberî-Tarih c.1,s.127.
- [206] İbn.Sa'd-Tabakat c.1,s.46-47, Taberî-Tarih d,s.127, Salebî-Arais s.80, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.102.
- [207] Taberî-Tarih c.1,s.127, Sâlebî-Arais s.80.
- [208] İbn.Sa'd-Tabakat c.1,s.47, Taberî-tarih c.1,s.127, Sâlebî-Arais s.80, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.102.
- [209] Taberî-Tarih c.1,s.127, Sâlebî-Arais s.80, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.102.
- [210] Taberî-Tarih c.1,s.127, Salebî-Arais s.80.
- [211] Taberî-Tarih c.1,s.127, Salebî-Arais s.80, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.102.
- [212] İbn.Sa'd-Tabakat c.1,s.47, Taberî-Tarih c.1,s.127, Salebî-Arais s.80, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.102.
- [213] Taberî-Tarih c.1,s.127, Sâlebî-Arais s.80, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.102, Yâkut-Mücemülbüldan c.4,s.373.
- [214] Taberî-Tarih c.1,s.127.
- [215] İbn.Sa'd-Tabakat c.1,s.47.
- [216] İbn.Sa'd-Tabakat c.1,s.47, Taberî-Tarih c.1,s.127, Salebî-Arais s.80-81.
- [217] Yâkubî-Tarih c.1,s.24-25
- [218] Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.152-153, İbn.Haldun-Tarih c.2,ks.1,s.36.
- [219] Yâkubî-Tarih c.1,s.25.
- [220] Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.153.
- [221] Taberî-Tarih c.1,s.126.

[222] İbn.Haldun-Tarih c.2,ks.1,s.36.

[223] Taberî-Tarih c.1,s.126, Salebî-Arais s.80, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.102.

[224] İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.49.

[225] İbn.Şakîbî-İbn.H^m-Sîre c.1,s.6-7, İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.48, Yâkut-Mûcemülbüldan c.5,s.426.

[226] Yâkut-Mûcemülbüldan c.5,s.426.

[227] Makrîzî-Hıtat C.1.S.211.

[228] İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.48.

[229] İbn.İshak, İbn.Hişam-Sîre c.1,s.6.

[230] İbn.Esîr-Nihaye c.4,s.6.

[231] Taberî-Tarih c.4,s.228, Süheylî-Ravdulünûf c.1,s.90-91, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.7,s.98, İbn.Haldun-Tarih c.2,ks.1,s.77.

[232] Buhari-Sahih c.7,s.143-144, Edebülmüfred s.321, İbn.Asâkir-Tarih c.2,s.148.

[233] Abdurrezzak-Musanef c.2,s.175, İbn.Ebî-Şeybe-Musanef c.11,s.522, Buharî-Edebülmüfred s.322.

[234] Diyar.Bekrî-Hamîs C.1.S.129.

[235] İbn.Asâkir-Tarih c.2,s.148,149, İbn.Hacer-Fethulbarî c.10,s.288.

[236] Sâlebî-Arais s.99, Diyar. Bekrî-Hamîs c.1,s.130.

[237] Ahmed b.Hanbel-Müsned c.5,s.75.

[238] Bedrüddin Aynî-Umdetülkarî C.22.S.45, İbn.Hacer-Fethulbarî c.10,s.288.

[239] İbn.Hacer-Fethulbarî c.10,s.289.

[240] Aliyyülmüttakî-Kenzül´ummal c.5,s.108.

[241] Buharî-Edebülmüfred s.322.

[242] Buharî-Edebülmüfred s.321.

[243] Yâkubî-Tarih c.1,s.25, İbn.Haldun-Tarih c.2,ks.1,s.36.

[244] Yâkubî-Tarih c.1,s.25, Taberî-tarih c.1,s.127, Sâlebî-Arais s.80, İbn-Esîr-Kâmil c.1,s.102.

[245] Taberî-Tarih c.1 ,s.130, Sâlebî-Arais s.81, Süheylî-Rvdulünüf c.1 ,s.91, İbn.Esîr-Kâmil c.1 ,s.103, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s. 154.

[246] Taberî-Tarih c.1,s.130, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.103.

[247] Taberî-Tarih c.1,s.130.

[248] Taberî-Tarih c.1,s.130, Sâlebî-Arais s.81, Süheylî-Ravd c.1,s.91, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.103, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.154.

[249] Sâlebî-Arais s.81.

[250] Taberî-Tarih c.1,s.130, Sâlebî s.81, Süheylî-Ravd c.1,s.91, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.103, Ebülfida-Elbidaye vennihaye C.1.S.154.

[251] Taberî-Tarih C.1.S.103.

[252] İbn.Esîr-Kâmil C.1.S.103.

[253] Taberî-Tarih C.1.S.130.

[254] Salebî-Arais s.81, İbn.İyas-Bedayiüzzühur s.87.

[255] Sâlebî s.81, Süheylî c.1,s.91, İbn.Esîr c.1,s.103, Ebülfida c.1,s.154.

[256] Salebî-Arais s.81, İbn.İyas-Bedayi s.87.

[257] Sâlebî-Arais s.81, Süheylî-Ravdulünüf c.1,s.91.

[258] Taberî-Tarih c.1,s.130.

[259] Süheylî-Ravdulünüf c.1,s.91, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.154.

[260] İbn.Sa´d-Tabakat c.1, s.50, Ahmed b.Hanbel-Müsned c.1, s.347, Buharî-Sahih c.4, s.113, Süheylî-Ravdulünüf, c.1, s.91, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1, s.154.

[261] Taberî-Tarih C.1.S.130, Sâlebî-Arais s.81, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.103.

[262] İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.50, İbn.Kuteybe-Maarif s.16, Taberî-Tarih c.1,s.130, Sâlebî-Arais s.82, İbn.Esîr-Kâmil C.1.S.103.

[263] İbn.Kuteybe-Maarif s.16.

[264] İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.50.

[265] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.54, Taberî-Tarih c.1,s.130.

[266] İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.164.

[267] İbrahim Aleyhisselâm, çiftçi idi. (Hâkim-Müstedrek c.2s.596.

[268] İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.164, Halebî-İnsanül´uyun c.1,s.79.

[269] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1 ,s.54, Taberî-Tarih c.1 ,s.130, Sâlebî-Arais s.82, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.323.

[270] Buharî-Sahih c.4, s.114, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.323, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.155

[271] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.54,Taberî-Tarihc.1,s.130, Sâlebî-Arais s.82.

[272] Buharî-Sahih c.4,s.113, Taberî-Tarih c.1,s.130, Kurtubî-Tefsirc.9,s.368, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.154.

[273] Taberî-Tarih c.1,s.130, Mes´ûdî-Murucuzzeheb c.1,s.46, Sâlebî-Arais s.82.

[274] Buharî-Sahih c.4,s.113, Taberî-Tarih c.1 ,s.130,Beyhakî-Delâil c.1 ,s.322, Kurtubî-Tefsir c.9,s.368,369, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.154.

[275] ibrahim: 37.

[276] Buharî-Sahih c.4,s.114, Taberî-Tarih C.1.S.130-131, Sâlebî-Arais s.82, Beyhakî-Delailünnübüvve C.1.S.322-323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.154-155

[277] ibn.Sa´d-Tabakat c.1,s.50, Taberî-Tarih c.1,s.130, Sâlebî-Arais s.82

[278] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.55

[279] Buharî-Sahih c.4,s.114. Taberî-Tarih c.1,s.131, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.

[280] Buharî-Sahih c.4,s. 114, Taberî-Tarih c.1,s.131, Sâlebî-Arais s.82, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s. 323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.

[281] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.55.

[282] Buharî-Sahih c.4,s.114, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.

[283] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.55.

[284] Buharî-Sahih c.4,s.114, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.

[285] Sâlebî-Arais s.82.

[286] Buharî-Sahih c.4,s.114, Taberî-Tarih c.1,s.130, Sâlebî-Arais s.82, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s. 323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.

[287] Buharî-Sahih c.4,s.114, Beyhakî-Delâil, c.1,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye C.1.S.155.

[288] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.55.

[289] Buharî-Sahih c.4,s.114, Beyhakî-Delâil c.1,s.323, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.103, Kurtubî-Tefsir c.9,s. 369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.

[290] Buharî-Sahih c.4,s.114, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.55, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.323, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.103, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.

[291] Buharî-Sahih c.4,s.114, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye C.1.S.155.

[292] Taberî-Tefsir c.13,s.230, Sâlebî-Arais s.82

[293] Buharî-Sahih c.4,s.114, Beyhakî-Delâil c.1 ,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.

[294] Taberî-Tarih c.1,s.131, Sâlebî-Arais s.82.

[295] Buharî-Sahih c.4,s.114, Beyhakî-Delâil c.1,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.

[296] Sâlebî-Arais s.82.

[297] Buharî-Sahih c.4,s.114, Taberî-Tarih c.1,s.130, 131, Sâlebî-Arais s.82, Beyhakî-Delâil C.1.S.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s. 155

[298] Ahmed b.Hanbel-Müsned c.1 ,s.253, Buharî-Sahih c.4,s.114, Taberî-Tarih c.1 ,s.131, Sâlebî-Arais s.82, Beyhakî-Delâil c.1,s.323, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.103, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155

[299] Buharî-Sahih c.4,s. 114, Beyhakî-Delâil c.1,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155

[300] Buharî-Sahih c.4,s.115, Taberî-Tarih c.1,s.131, Sâlebî-Arais s.82, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.323, Kurtubî-Tefsir c.9,s.369, Ebülfida-Elbidaye vennihaye C.1.S.155

[302] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.57

[303] Buharî-Sahih c.4,s.114-115, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.324, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155

[304] Ezrakî-Ahbaru Mekke C.1.S.57

[305] Buharî-Sahih c.4,s.115, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.57, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.324, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.

[306] Buharî-Sahih c.4,s.115, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.324, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.

155.

[307] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.57.

[308] Sâlebî-Arais s 82, Beyhakî-Delâil c.1,s.324, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.

[309] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.57, Beyhakî-Delâil c.1,s.324, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.

[310] Yâkut-Mücemülbüldan c.5,s.181.

[321] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.127

[322] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s. 130-131

[323] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.309 (Ek Bölüm)

[324] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.131

[325] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.309 (Ek Bölüm)

[326] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.131

[327] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.309 (Ek Bölüm)

[328] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.131

[329] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.309 (Ek Bölüm)

[330] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.131.

[331] Abdurrezzak-Musannef c.5,s.25, Vâkîdî-Megazi c.2,s.842, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.127-128, Beyhakî-

Delâilünnübüvve c.1, s.335.

[332] Bakare: 128.

[333] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.128.

- [334] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.Vâkîdî-Megazi c.2,s.842, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s.335.
- [335] Vakîdî-Megazi c.2,s.842, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.129, Beyhakî-Delail. c.1,s.335.
- [336] Yâkubî-Tarih c.1,s.223, Ebüttayyibüttakî-lkdüssimîn c.1,s.37.
- [337] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.128-129.
- [338] Abdî/rezzak-Musanef c.5,s.25-26, Vâkîdî-Megazi c.2,s.842, Ibn.Sa´d-Tabakat c.1,s.133, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.2,s.129, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.335.
- [339] Beyhaki-Delailünnübüvve c.1,s.335.
- [340] ibrahim Rifat Paşa-Mir´atülharemeyn c.1,s.227.
- [341] Taberî-Tarih c.1,s.140, Sâlebî-Arais s.93.
- [342] Hâkim-Müstedrek c.2,s.555.
- [343] Taberî-Tarih c.1,s.140, Sâlebî-Arais s.93-94, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.111.
- [344] Taberî-Tarih c.1,s.140.
- [345] Hâkim-Müstedrek c.2,s.555-556.
- [346] Taberî-Tarih c.1,s.141, Sâlebî-Arais s.94-95.
- [347] Hâkim-Müstedrek c.2,s.556.
- [348] Taberî-Tarih c.1,s.141, Sâlebî-Arais s.95.
- [349] Hâkim-Müstedrek c.2,s.556.
- [350] Taberî-Tarih c.1,s.141, Sâlebî-Arais s.95, Hâkim-Müstedrek c.2,s.556.
- [351] Hâkim-Müstedrek c.2,s.556.
- [352] Taberî-Tarih c.1,8.141, Sâlebî-Arais s.95.

[353] Taberî-Tarih c.1,s.141, Sâlebî-Arais s.94.

[354] Hâkim-Müstedrek c.2,s.556.

[355] Taberî-Tarih c.1,s.141, Salebî-Arais s.94.

[356] Taberî-tarih c 1 s 141, Sâlebî-Arais s.94, Hâkim-Müstedrek c.2,s.556.

[357] Taberî-Tarih c.1,s.141, Salebî-Arais s.94.

[358] Hâkim-Müstedrek C.2.S.556.

[359] Taberî-Tarih c.1,s.141, Salebî-Arais s.95.

[360] Taberî-Tarih C.1.S.141.

[361] Hâkim-Müstedrek c.2,s.556.

[362] Taberî-Tarih c.1,s.141, Zemahşerî-Keşşaf c.3,s.349-350..

[363] Hâkim-Müstedrek c.2,s.556.

[364] Taberî-Tarih c.1,s.141.

[365] Taberî-Tarih C.1.S.141.

[366] Sâlebî-arais s.94, ibn.Esîr-Kâmil c.1,s.112.

[367] Hâkim-Müstedrek c.2,s.555-556.

[368] Taberî-Tarihc.1,s.141, Tefsir c.23,s.87, Salebî-Arais s.94, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s. 112-113, Ebülfıda-Elbidaye ven-nihaye c.1,s.157.

[369] Taberî-Tarihc.1,s.142, Sâlebî-Arais s.94, Zemahşerî-Keşşaf c.3,s.350, Ebülfıda-Elbidaye vennihaye c.1,s.158

[370] ibn.Esîr-Kâmil c.1,s.110.

[371] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.223-224, Ahmed b.Hanbel-Müsned c.4,s.68.

[372] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.224.

[373] Ahmed b.Hanbel-Müsned c.4,s.68.

[374] Saffât: 100-113.

[375] 356) Taberî-Tarih c.1,s.138-139, Tefsir c.23,s.84-85, Sâlebî-Arais s.92, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.160.

[376] Mâlik-Muvatta´ c.1,s.393, Vâkîdî-Megazîc.3,s.1108, Ebû Dâvud-Sünen c.2,s.194, ibn.Mâce-Sünen c.2,s.1013.

[377] Mâlik-Muvatta d.s.393.

[378] Zemahşei-keşşaf c.3,s.350, Fahrurrazi-Tefsir c.26, s.153. Neseî-Medârik C.4.S.26. Kurtubî-Tefsir c 15.s.100.

[379] ibn.Kuteybe-Maarif s.16.

[380] Yâkubî-Tarih c.1,s.221.

[381] Ahmed b.Hanbel-Müsned c.4,s.50, Buharî-Sahih c.4,s.119, Belâzüri-Ensabüleşraf c. 1.s.5, ibn.Abd Rabbih-Ikdülferîd c.l.s.190, Mes´ûdî-Murucuzzeheb c.2,s.70.

[382] Ezrakî-Ahbaru Mekke C.1.S.57.

[383] Sâlebî-Arais s.83.

384] ibn.Kuteybe-Maarif s.16.

[385] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1.s 128.

[386] Yâkubî-Tarih C.1.S.221, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.192.

[387] Yâkubî-Tarih c.1,s.221.

[388] Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.192.

- [389] ibn Sa´d-Tabakat C.1.S.51, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1, s.324.
- [390] Buharî-Sahih c.4,s.115, ibn.Kuteybe-Maarif s.16, Belazürî-Ensab. c.1,s.6, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.155.
- [391] İbn.Sa´d-Tabakat C.1.S.50.
- [392] Aliyyülmüttakî-Kenzül´ummal c.11,s.490
- [393] Aliyyülmüttakî-Kenzül´ummal c.16,s.132
- [394] Mes´ûdî-Ahbaruzzaman s.80
- [395] ibn.Sa´d-Tabakat c.1,s.50
- [396] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.57, Buharî-Sahih c.4,s.117, Yâkubî-Tarih c.1,s.26
- [397] İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.51-52
- [398] Süheylî-Ravdulünüf c.1,s.91.
- [399] Ezrakî-Ahbaru Mekke C.1.S.57.
- [400] ibn.Sa´d-Tabakat c.1,s.52.
- [401] Taberî-Tarih c.1,s.132, Sâlebî-Arais s.83, ibn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.
- [402] Ezrakî-Ahbaru Mekke C.1.S.57.
- [403] Buharî-Sahih c.4,s.115, Sâlebî-Arais s.83, ibn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.
- [404] Taberî-Tarih c.1,s.131.
- [405] Buharî-Sahih C.4.S.115,117.
- [406] Taberî-Tarih c.1,s.132, Sâlebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.
- [407] Buharî-Sahih c.4,s.115,117.

[408] Taberî-Tarih c.1,s.132, Sâlebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.

[409] Taberî-Tarih c.1,s.131.

[410] Taberî-Tarih c.1,s.132, Sâlebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.

[411] Buharî-Sahih c.4,s.115, Sâlebî-Arais s.83, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s.324, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104

[412] Taberî-Tarih c.1, s. 131.

[413] Buharî-Sahih c.4,s.115, Taberî-Tarih c.1 ,s.132, Sâlebî-Arais s.83, Beyhakî-Delailünnübüvve v.1,s.324, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.

[414] Taberî-Tarih c.1,s. 132 Sâlebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.

[415] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.58.

[416] Buharî-Sahih c.4,s.115, Taberî-Tarih c.1,s.131, Salebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.

[417] Buharî-Sahih c.4,s.115.

[418] Taberî-Tarih c.1,s.132, Sâlebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.

[419] Buharî-Sahih c.4,s.115, Taberî-Tarih c.1,s.132, Sâlebî-Arais s.83, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s.325, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104 .

[420] Taberî-Tarih c.1,s.132, Sâlebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.

[421] Buharî-Sahih c.4,s.115, Beyhakî-delailünnübüvve c.1,s.325.

[422] Sâlebî-Arais s.83, Beyhakî-Delâil, c.1,s.325, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.

[423] Buharî-Sahih c.1,s.115, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s.325.

[424] Taberî-Tarih c.1, s.132, Sâlebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1, s.104 .

[425] Buharî-Sahih c.4,s.115, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s.325.

- [426] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.58.
- [427] Buharî-Sahih c.4,s.115, Taberî-Tarih c.1,s.132, Salebi s.83, Beyhakî s.325, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.
- [428] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.58, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s.325.
- [429] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.86.
- [430] ibn.Hacer-Fethulbârî c.6,s.287-288.
- [431] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.86.
- [432] ibn ishak, İbn.Hişam-Sîre c.1,s.5, İbn.Sa'îd-Tabakat c.1,s.51, Ezrakî-Ahbaru Mekke d.s.86.
- [433] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.77, 81, Taberî-Tarih c.1,s.161, İbn.Esîr-Kâmil c.l.s.125
- [434] Taberî-Tarih c.1,s. 131.
- 435] Buharî-Sahih c.4,s.115, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.58, Taberî-Tarih c.1.s.132, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s.325, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.
- [436] Taberî-Tarih c.l.s.132, Sâlebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.
- [437] Buharî-Sahih c.4,s.115, Taberî-Tarih c.1,s.131.
- [438] Ezrakî-Ahbaru Mekke d.s.58.
- [439] Buharî-Sahih c.4,s.117, Salebî s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.
- [440] Buharî s.117, Taberî s.132, Salebî s.83, İbn. Esîr c.1,s.104
- [441] Buharî-Sahih c.4,s.115, Beyhakî-Delail c.1,s.325, Ebülfida c.1,s.155
- [442] Taberî-Tarih c.1,s.132, Sâlebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104
- [443] Buharî-Sahih c.4,s.117
- [444] Taberî-Tarih c.1,s.132, Sâlebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104

[445] Buharî-Sahih c.4,s.115, Beyhakî-Delail c.1,s.325, Ebülfida c.1,s.155

[446] Buharî c.4,s.115, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.78, Beyhakî s.325, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.156

[447] Ezrakî-Ahbaru Mekke C.1.S.78

[448] Taberî c.1,s.132, Salebî s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.

[449] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.58.

[450] Taberî-Tarih c.1,s.134, Salebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.

[451] Buharî-Sahih c.4,s.115, Yâkubî-Tarih c.1 ,s.27, Taberî-Tarih c.1,s. 132, Sâlebî-Arais s.83, Beyhakî-Delâil c.1, s.325, İbn.Esîr-Kâmil C.1.S.104.

[452] Taberî-Tarih c.1,s.132, Sâlebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.104.

[453] Yâkubî-Tarih c.1,s.27.

[454] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1, s.59, Beyhakî-Delâilünnübüvve& 1, s.325.

[455] Buharî-Sahih c.4,s.115, Beyhakî-Oelâil c.1.s.325, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.156.

[456] Taberî-Tarih c.1,s.132, Salebî-Arais s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.105.

[457] Buharî-Sahih c.4,s.115, Taberî-Tarih C.1.S.133, Salebî s.83, Beyhakî s.325, İbn.Esîr s.105, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.156.

[458] Buhari-Sahih c.4,s.115, Beyhakî-Delâil c.1,s.325, Ebülfida c.1,s.156.

[459] Taberî c.1,s.133, Salebî s.83, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.105.

[460] Bunan-Sahih c.4,s.115, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.156.

[461] Yâkubî-Tarih c.1,s.27.

[462] Buharî-Sahih c.4,s.115, Beyhakî-Delâil c.1,s.325, Ebülfida c.1,s.156.

[463] Taberî-Tarih c.1, s.133, Sâlebî-Arais s.83, Ibn.Esîr-Kâmit c.1,s.A05.

[464] Buharî-Sahih c.4,s.115, Taberî-Tarih c.1 ,s.133, Sâtebî-Araiss.83, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1 ,s.325, Ibn.Esir-Kâmil c.1 ,s.105, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1 ,s.156.

[465] Buharî-Sahih c.4,8.115, Beyhakî-Delailünnübüvve c.1,s.325, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.1,s.156.

[466] Buharî-Sahih c.4 s.115, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.59, Beyhakî-Delailunnubuvve c.1,s.325.

[467] EztaW-Ahbatu Mekke c.1,s.59, Taberî-Tarih c.1,s.133.

[468] İbn Haldun-Tarih, c. 2, ks.1, s,37.

[469] İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.52.

[470] Buharî-Sahih C.4.S.116, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.59-60, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.326.

[471] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.60, Beyhakî-Delâil c.1,s.326.

[472] Buharî-Sahih c.4,s.116, Ezrakî c.1,s.59, Beyhakî c.1,s.326.

[473] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.59.

[474] Buharî c.4,s.116, Ezrakî c.1,s.59, Beyhakî c.1,s.326.

[475] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.59.

[476] Buharî c.4,s.116, Ezrakî c.1,s.59.

[477] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.59.

[478] Buharî-Sahih c.4,s.116, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.59.

[479] Ezrakî-Ahbaru Mekke d, s.60,62,63,64.

[480] Buharî c.4,s.116, Ezrakî c.1,s.59, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.326.

[481] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.59, Beyhakî-Delâil c.1,s.326.

[482] Buharî-Sahih c.4,s.116, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.326.

[483] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.59.

[484] Buharî-Sahih c.4,s.116, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.326.

[485] Buharî c.4,s.116, Ezrakî c.1,s.59, Beyhakî-Delâil c.1,s.326.

[486] Ezrakî c.1,s.63, Beyhakî c.1,s.327, Halebî-İnsanüluyun c.1,s.256.

[487] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.65, Halebî-İnsanüluyun c.1,s.256.

[488] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.65, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.327.

[489] Yâkubî-Tarih c.1,s.6.

[490] Ahmed b.Hanbel-Müsned c.1,s.307, Tirmizî-Sünen c.3,s.294, Dârimî-Sünen c.1,s.372, ibn.Mâce-Sünen c.2,s.982.

[491] Ezrakî-Ahbaru Mekke C.1.S.65-66.

[492] Ahmed b.Hanbel-Müsned c.1,s.307, Tirmizî-Sünen c.3,s.294, Dârimî-Sünen c.1,s.372, ibn.Mâce-Sünen c.2,s.982.

[493] Belâzürî-Ensabüleşraf c.1,s.8.

[494] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.64.

[495] İbn.İshak, ibn.Hişam-Sire c.1,s.205, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.66.

[496] Hz.Aîşe'nin bildirdiğine göre: Peygamberimiz Aleyhisselâm: "Kabe'yi Tavaf, Safa ile Merve arasında Say etmek ve Cemreleri atmak, ancak, Zikrullâhı ikame ve tesbit için teşri' kılınmıştır." buyurmuştur. (Ahmed b.Hanbel-Müsned c.6,s.75,139.

[497] Arafâta, Arafat denilmesinin, Âdem Aleyhisselâmın, Hz.Havva ile orada buluşmalarından ve birbirlerini orada tanımalarından ileri geldiği de, rivayet edilir. (İbn.Sa'd-Tabakat c.1,s.40. Taberî-Tarih c.1,s.60, Sâlebî-Arais s.34, İbn.Esîr-Kâmil c.1,s.37.

- [498] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.66-67, Halebî-insanüluyun c.1,s.258-259.
- [499] ibn.Ebî Şeybe-Musannef c.11,s.518, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.67, Halebî-İnsanüluyun c.1,s.258.
- [500] Abdurrezzak-Musannef c.5,s.97, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.67,68.
- [501] Abdurrezzak-Musannef c.5,s.97, Ezrakî c.1,s.67, Halebî c.1,s.258.
- [502] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.67, Halebî-İnsanüluyun c.1,s.258-259.
- [503] Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.327, İbn.Asâkir-Tarih c.2,s.150-151. Halebî-İnsanüluyun c.1,s.260.
- [504] ibn.Ebî Şeybe-Musannef c.11,s.518, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.67, İbn.Asâkir-Tarih c.2,s.150, Halebî-İnsanüluyun c.1,s.258.
- [505] Abdurrezzak-Musannef c.5,s.97.
- [506] ibn.Ebî Şeybe-Musannef c.11,s.521, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.67, İbn.Asâkir-Tarih c.2,s.150, Halebî-İnsanüluyun C.1.S.258.
- [507] Abdurrezzak-Musannef c.5,s.97, İbn.Ebî Şeybe-Musannef c.11 ,s.521, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1 ,s.67, İbn.Asâkir-Tarih c.2,s.150, Halebî-İnsanüluyun c.1,s.258.
- [508] ibn.Ebî Şeybe-Musannef c.11,s.521, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.67, İbn.Asâkir-Tarih c.2,s.151.
- [509] Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.327, İbn.Asâkir-Tarih c.2,s.151, Halebî-İnsanüluyun c.1,s.260.
- [510] ibn.Ebî Şeybe-Musannef c.11,s.521, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.67, İbn.Asâkir-Tarih c.2,s.151.
- [511] Abdurrezzak-Musannef c.5,s.97-98, Ezrakî-Ahbaru Mekke C.1.S.67, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.327.
- [512] ibn.Sa´d-Tabakat c.1,s.48, İbn.Asâkir-Tarih c.2,s.160.
- [513] Ezrakî-Ahbaru Mekke C.1.S.68-74.
- 514] Mes´ûdî-Murûcuzzeheb c.4,s.396-408.

[515] Âl-i imran: 96-97.

[516] Bakara: 127-129.

[517] Bakara: 125-126

[518] Hacc: 27.

519] Fîrûzâbâdî-Kamûsulmuhtc.1,s.129, Yâkut-Mûcemûlbûldan c.4,s.465, Nevevî-Tehzîbülesmâvellugat c.1,s.116.

[520] Ezrakî-Ahbaru Mekke d.s.34.

[521] Âdem Aleyhisselâm bahsine bakınız!

[522] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.36-51.

[523] İbn.Kuteybe-Maarif s.10, Taberî-Tarih c.1,s.162, ibn.Esîr-Kâmil c.1,s.54

[524] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.52-53.

[525] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1 ,s.53, Mâverdî-Ahkâmussultaniye s.159, Ebüttayyib-lkdüssimîn c.1 ,s.47, Diyar.Bekrî-Hamîs C.1.S.117.

[526] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.62,86,101, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.329, Zehebî-Tarihulislam c.2,s.34, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.2,s.244, Ebüttayyib-lkdüssimîn c.1,s.47, Diyar.Bekrî-Hamîs c.1,s.117.

[527] Yâkubî-Tarih c.1,s.240, Mâverdî-Ahkâmussultaniye s.160, Ebüttayyib-lkdüssimîn c.1,s.47, Diyar.Bekri-Hamîs C.1.S.117.

[528] İbn.İshak, İbn.Hişam-Sîre c.1,s.201-211, Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.145-148, Belazürî-Ensabüleşraf c.1,s.99-100, Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.329, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.2,s.244 Diyar.Bekrî-Hamîs c.1,s.117

[529] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.201-216, Ebüttayyib-lkdüssimin c.1,s.47, Diyar.Bekrî-Hamîs c.1,s.117.

[530] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.355-371 (Ek Bölüm).

- [531] Naimâ-tarih c.2,s.90-91, C.3.S.41-42.
- [532] Halebî-insanülayûn c.1,s.279.
- 533] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.251,160.
- [534] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.159, Zehebî-Tarihulislam c.2,s.35.
- [535] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.251, 250.
- [536] Yâkubî-Tarih c.1,s.221.
- [537] Abdurrezzak-Musannef c.5,s.154, ibn.Hacer-Fethulbârî c.3,s.366.
- [538] Dîneverî-Elahbar s.21.
- [539] İbn.ishak, İbn.Hişam-Sire c.1,s.20-27, Taberî-Tarih c.2,s.94-96.
- [540] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.249-250.
- [541] Mes´ûdî-Murûcuzzeheb c.1,s.68-69, Süheylî-Ravdulünûf c.1,s.179.
- [542] Belâzürî-Ensabüleşraf c.1,s.15, Yâkubî-Tarih c.1,s.223.
- [543] Mâverdî-Ahkâmussultaniye s.162.
- [544] ibn.Hazm-Cemhere c.2,s.469.
- [545] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.251.
- [546] Mus´abuzzübeyrî-Neseb. Kureyş s.18, Süheylî-Ravd. c.1,s.180, İbn.Abdulberr-İstiyab c.2,s.811.
- [547] Mus´abuzzübeyrî-Neseb. Kureyş s.18.
- [548] İbn.Abdulberr-İstiyab c.2,s.811, Süheylî-Ravd c.1,s.180, İbn.Esîr-Usudülgabe c.3,s.164, İbn.Haldun-Tarih c.2,ks.1,s.338, Halebî-İnsânül´uyun c.1,s.281.
- [549] Beyhakî-Delâilünnübüvve c.1,s.330, Zehebî-Tarihulislam c.2,s.33, Ebülfida-Elbidaye vennihaye c.2,s.300

[550] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.160, Beyhakî-Delâil c.1,s.330, Zehebî-Tarihulislâm C.2.S.33, Ebülfıda-Elbidaye ven-nihaye C.2.S.300

[551] İbn.İshak, İbn.Hişam-Sîre c.1,s.204, Belâzürî-Ensabüleşraf c.1,s.99, Taberî-Tarih c.2,s.201, İbn.Esîr-Kâmil

c.2,s.42, Zehebî-Tarih c.2,s.32

[552] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.167, Zehebî-Tarihulislam c.2,s.36 Diyar Bekrî-Hamîs c.1,s.116

[553] Vâkıdî-Megazi c.3,s.1100, İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.148

[554] Vâkıdî-Megazi c.3,s.1100, İbn.Sa´d-Tabakat c.1,s.148, Belâzürî-Fütuhulbûldan c.1,s.51, Mâverdî-Ahkâmussultaniye s. 162, Diyar. Bekrî-Hamîs c.1,s.119, Halebî-inşanüluyun c.1,s.280.

[555] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.253, Belâzürî-Fütuhulbûldan c.1,s.54, İbn.Hacer-Fethulbarî c.3,s.366

[556] Belâzürî-Fütuhulbûldan c.1,s.54,İbn.Hacer-Fethulbârî c.3,s.366, Diyar Bekrî-Hamis c.1,s.119, Halebî-İnsanüluyun c.1,s.281.

[557] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.253.

[558] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.253, Mâverdî-Ahkâmussultaniye s.162, İbn.Hacer-Feth c.3,s.366, Diyar.Bekrî

c.1,s.119, Halebîc.1,s.281.

[559] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.253.

[560] Ezrakî C.1.S.253, Belâzürî-Fütuh c.1,s.54, Mâverdî s.162, Diyar.Bekrî-Hamîs c.1,s.119, Halebî-İnsanüluyun c.1,s.281.

[561] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1.s 260.

[562] Ezrakî-Ahbam Mekke d.s.254.

[563] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.254, Belâzürî-Fütuhulbûldan c.1,s.54.

- [564] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.254.
- [565] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.255.
- [566] Ezrakî-Ahbaru Mekke C.1.S.255.
- [567] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.262-263.
- [568] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.263-264.
- [569] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.255-256.
- [570] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.256-257.
- [571] İbn.Abd.Rabbih-Ikdülferîd c.6,s.257-258.
- [572] Ebüttayyib-Şifaülgaram c.1,s.198-199.
- [573] İbn.Hacer-Fethulbarî c.3,s.367, Ebüttayyib-Şifaülgaram c.1,s.199.
- [574] Ebüttayyib-Şifaülgaram c.1,s.199.
- [575] Ebüttayyib-Şifaülgaram c.1,s.201-202.
- [576] İbn.Hacer-Fethulbarî c.3,s.367, Ebüttayyib-Şifaülgaram c.1,s.199.
- [577] Ebüttayyib-Şifaülgaram c.1, s.199.
- [578] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.258 Not: 8.
- [579] İbn.Hacer-Fethulbarî c.3,s.367, Ebüttayyib-Şifaülgaram c.1,s.201.
- [580] Ebüttayyib-Şifaülgaram c.1,s.201.
- [581] İbn.Hacer-Fethulbarî c.3,s.367, Ebüttayyib-Şifaülgaram c.1,s.201.
- [582] Ebüttayyib-Şifaülgaram c.1,s.201.
- [583] Halil Edhem-Düvel-i Islamiye s.17,109,322,328.

[584] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.258 Not: 8.

[585] İsmail Hakkı- Mekke Emirleri s.65.

[586] Naimâ Tarihi C.2.S-82.

[587] Ezrakî-Ahbaru Mekke C.1.S.258 Not: 8.

[588] ismail Hakkı-Mekke Emirleri s.67.

[589] Ezrakî-Ahbaru Mekke c.1,s.258-259 Not: 8.